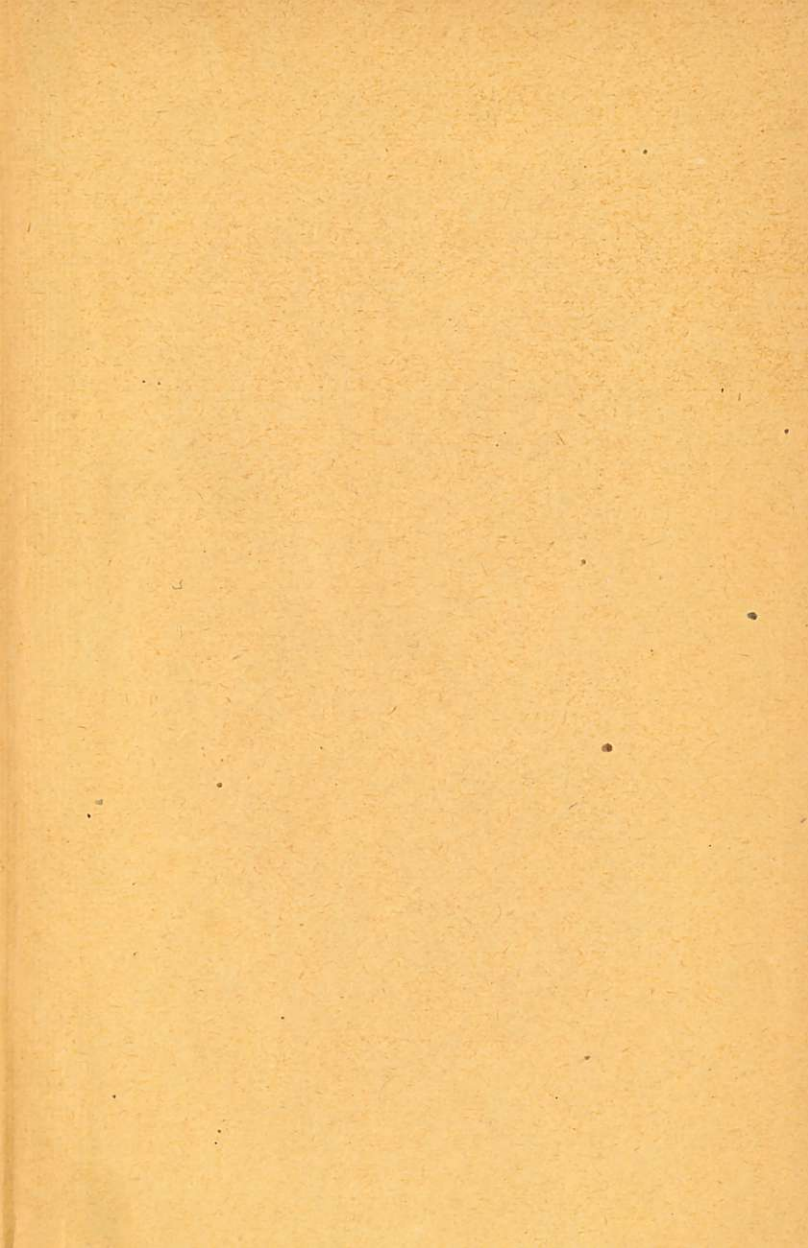

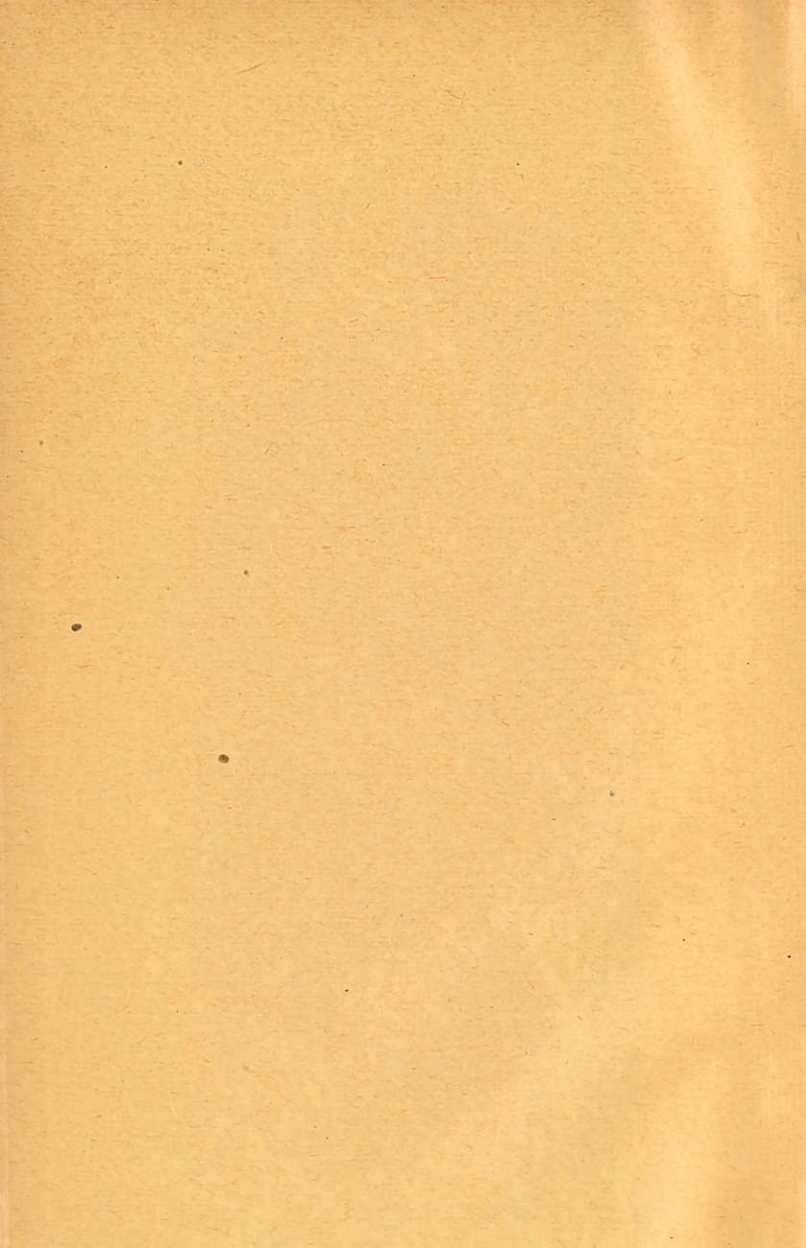
SAMOAN·H·M·E
& S·A·D·E·L·T·A

O. MOUSARI - II

Samoan ihmesaarilta

Kertomuksia ja kuvauksia

Suomennos

Varustettu kuvilla ja kartalla

Helsinki 1911

Kansanvalistusseuran Nuorisonkirjoja 13

Sammon ihmisaika

W. G. Ericssonin ja hänen vaimonsa

Painettu 1911
Raittiuskansan
Kirjapainossa
Helsingissä.

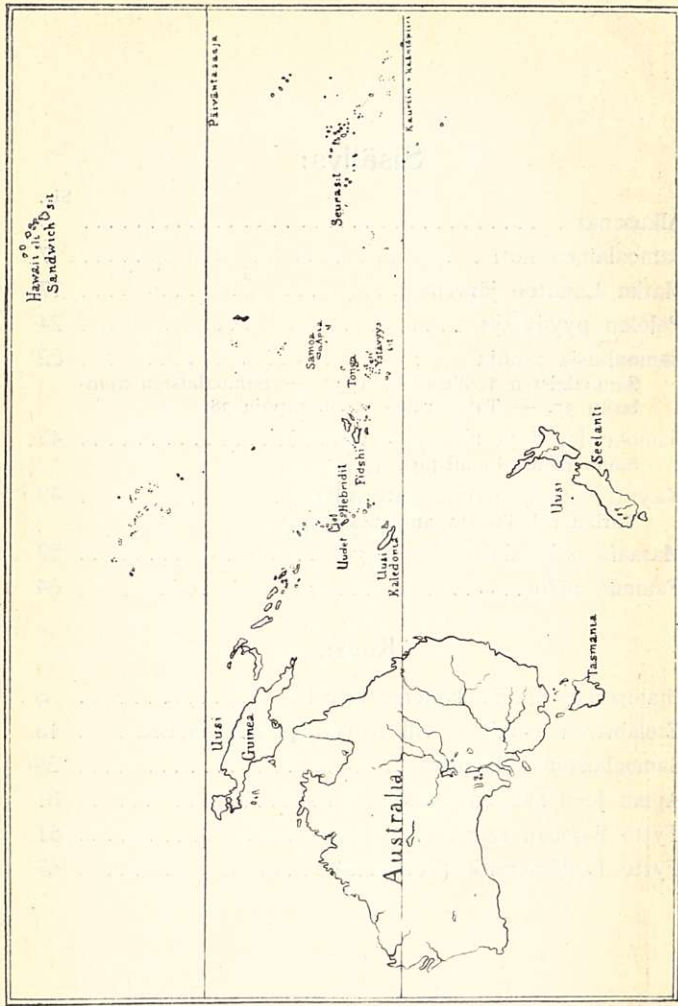
Sisällys:

	Siv.
Alkusanat	5
Samoalainen koti	7
Matka Lanutoo järvelle	17
Palolon pyydystys	24
Samoalaisia tapoja	32
Samoalaisten teollisuudesta 32. — Samoalaisten ajan-	
lasku 37. — Tatueraus- y. m. tapoja 38.	
Samoan löytö ja nimi.....	45
Samoalainen luomistaru 47.	
Käynti suurilla palmuistutuksilla	48
Tarina uskollisesta ankeriaasta 52:	
Mataafa, samoalaisten kuningas	59
Faamun pidot.....	64

Kuvat.

Ihannemaisema Etelämeren saarilta	5
Etelämeren asukkaat villi-banaaneja noutamassa	13
Samoalaisten kalastusta	26
Apian joen suu Samoassa	31
Tyttö Samoan saarilta.....	51
Tyttö Etelämereltä (Tongasta)	69

Etelämeren kartta.

Ihannemaisema Etelämeren saarilta.

Vuonna 1722 löysivät hollantilaiset meriseikkailijat Samoan saariston, jolle antoivat »Laivurisaarten» nimen. Nämä saaret ovat Etelämeren ihanista saarista ihanimpia. »Kauniiksi Samoaksi» niitä siellä sanotaankin. Näiden saarten keskustana on yleensä tuliperäisiä vuoria, joiden huiput pilviä piirtävät ja joiden rinteitä pitkin kristallikirkkaat purot pauhaten rientävät alas. Ilmasto ja kasvisto ovat trooppiset, kuten päiväntasaajan seu-
duilla luonnollistakin. Siellä on vuorten välillä ijäti viheriöiviä, tuoreita laaksokasvustoja, joissa palmut ovat pääpuina. Ilmasto on kostea ja kuuma, eikä kesällä ja talvella ole suurta eroa; saarten pääpaikassa Apiassa on lämpimimmän kuukauden (joulukuun) keskimääräinen lämmin lähes 27 astetta C ja kylmimmän kuukauden (heinäkuun) lämpimyys päälle 24 astetta. Vuodenajat ovat toi-

set kuin meillä, kesä näet on Samoassa marraskuusta—huhtikuuhun. Joskus täällä raivoaa hirmumyrskyjä, jotka heittelevät suuria sota-aluksiakin kuin pikku lastuja.

Saaristoon kuuluu kolme pääsaarta, Savai, Apia eli Upolo, ja Tutuila eli Pago-Pago. Ne eivät yhteensä ole Sotkamontai Ylitornion pitäjiä suuremmat. Useimmat saaret kuuluvat nykyään Saksalle, joka ne valtasi v. 1900 pitkien rettelöiden jälkeen. Saksan Samoan pääpaikka on Apia saman-nimisellä saarella. Asukkaita on Saksan Samoassa noin 35,000 henkeä. Tutuilan saari kuuluu Yhdysvalloille, joilla siellä on mainio satama, paljon parempi kuin Saksalla Apiassa. Mutta väkeä ei Yhdysvaltain saarella ole kuin 4,000 henkeä.

Saarten alkuasukkaat ovat vaaleahkoa, hauskaa ja lahjakasta polynesilaista rotua. Sillä on pitkä heimohistoria. Mutta nykyään ovat kaikki samoalaiset jo kristittyjä, jotka nopeasti omistavat eurooppalaisia tapoja. Vain saduissa ja kertomuksissa elävät vanhat muistot. Mutta ihmeellinen luonto ja ihmeellinen elämä ovat vielä entiset ja avaavat eurooppalaiselle matkustajalle satumaaailmoitaan.

Samoalainen koti.

Samoalainen maja on laaja, mutta kuitenkin ylen yksinkertainen rakennus. Sitä ympäröi ruohokenttä, ja pienistä mustista laavakivistä rakennettu joko pyöreä tai soikea kivijalka kohottaa sitä jonkin verran, josta on se hyöty, että matelijat ja rikkaruoho eivät pääse sisälle ja että se nopeasti imee kaiken katolta juoksevan sadeveden.

Tämän pikkukivijalan sisäpuolella on toinen kivi-kehys, joka on itse majan perustana. Ja tästä perustasta kohoaa neljän jalan päässä toisistaan noin neljäkymmentä leipähedelmäpuusta valmistettua pylvästä, joihin katto, majan tärkein osa, nojautuu.

Samoin kuin pikkukivijalan, on itse majankin muoto joko ympyräinen tai soikea. Harmaankeltainen katto, joka on syvän, ylösalaisin käännetyn veneen kaltainen, vaikuttaa sen, että maja kokonaisuudessaan muistuttaa äärettömän suurta mehiläispesää. Ja tämä katto on mitä huolellisimmin valmistettu pienistä matoista, jotka ovat palmikoidut rimpiruohoista tai sokeriruo'on lehdistä, ja suuret kokospalmun lehdet kattavat sen niin tarkoin, että ankarimmatkaan rankkasateet eivät pääse sen läpitse. Se on ihmeellinen laite, muodostettu kattopäreistä ja rimoista, jotka liittyessään päätyyn ovat siihen yhdistetyt melkein lukemattomilla pikkukappaleilla. Koko laite nojaa kahteen tai kolmeen kahdenkymmenen jalan pituiseen vankkaan keskiparruun, jotka ovat vajotetut kolme jalkaa maan sisälle ja joista lähtee joukko

poikkiorsia, jotka nekin tukevat majaa ja jotka ovat *tapa*juurien ja kallisarvoisten palmikoitujen olkimattojen säilytyspaikkana.

Mutta ihmeellisin koko majassa on se aines, joka pitää jokaisen parrun, jokaisen pylvään ja jokaisen tuen paikoillaan. Kaikki on sidottu ja kiedottu kokospähkinäniinillä. Koko rakennuksessa ei ole ainoatakaan ruuvia, ei naulaa eikä nupia. Ja tästä huolimatta on maja niin vankka, ettei rajuinkaan myrsky kykene sitä vahingoittamaan.

Niistä leveistä aukoista, jotka ovat edellämäinittujen seiniksi muodostuneiden leipähedelmäpuupilarien välissä, pääsee raitis ilma sisälle melkein lakkaamatta. Sitten kiertää terveellinen veto päivät ja yöt majan kaikkiin suuntiin. Ja ainoastaan silloin kun sataa tahi myrskyä kovin tahi milloin aurinko liian lähenteleväisenä kurkistaa sisään, lasketaan viidestä tahi kuudesta palmunlehtimatosta punotut verhot pylväiden väliin.

Mutta astumatta samoalaismajan sisälle, jossa kaikki on vilpoisaa ja moitteettoman puhdasta, emme voi täysin arvostella sen kauneutta ja tarkoituksenmukaisuutta.

Koko sisäpuoli on yksi ainoa suuri, erinomainen huone. Siinä ei ole mitään ikkunanverhoja eikä mitään aistitonta rojua kaunistuksena. Kaikki on niin yksinkertaista ja käytännöllistä kuin mahdollista. Lattialle, jossa on syvä kerros hienoja kiviä ja soraa tahi korallihietaa, on sinne tänne levitetty muutamia karheita tahi hienoja lepomattoja. Keskipylvään nojassa näkyy monijalkainen *kavamalja*, niinimattoineen ja pähkinänkuoripikareineen. Kamferipuinen merimiesarkku on kenties lyhyen seinän vieressä. Sen raskaalla kannella on muutamia kokospähkinänkuorisia vesisäiliöitä ja raskas niskanoja, sellainen, jota alkuasukkaat käyttävät päänaluisenaan levätessään tahi nukkuessaan. Se on tehty pitemmästä tahi lyhemmästä bamburuokopalasta, sillä on neljä matalaa jalkaa ja on se kova ja epämukava tottumattomalle

valkoiselle miehelle. Mutta samoalaiset nukkuvat sillä suloisesti. Patjoja ja untuvatyyntyjä he eivät tunne. Ja ainoa hemmotteleva ylellisyys, minkä samoalainen tuntee, on moskitoverkko, jonka hän käärii ympärilleen, milloin siivekkäät kiusanhenget tulevat kovin tunkeileviksi.

Katonreunaan on pistetty nuija, muutamia viuhkoja, vanha puumiekka ja bambuveitsi. Sen vieressä on kalastuskompeita ja muutamia lääkeyrttejä tapapalaseen käärittynä. Ja toisessa majassa on kenties ilmapyssy tahi joku muu viaton ampuma-ase, jonka pitämistä Saksan hallitus ei kiellä.

Keskellä majaa sijaitsee tulikuoppa. Se on kahden, kolmen jalan levyinen, muutamia tuumia syvä ja kovalla savella sisustettu. Täällä loistaa pieni tuli vuorokauden umpeensa. Päivin se elää ainoastaan tuhkaan peitetystä kuivista hibiscuskappaleista. Mutta iltaisin se rupeaa leimuamaan kuin jumalten uhri. Ja silloin se saa palaa kirkkaana koko yön. Sillä samoalaiset eivät rakasta pimeää.

Muinoin, ennenkuin lähetyssaarnaajat käänsivät heidät kristinuskoon, rukoilivat vanhat miehet ääneensä rukouksen iltaliedelle. Perimistapa on sen säilyttänyt, ja siellä täällä luetaan se kenties salaa vieläkin. Sillä kristinuskon on monelle samoalaiselle, kenties useimmillekin, ainoastaan pintapuolinen kiilloitus.

Tämä muinaisaikainen rukous kuului näin:

»Tämä tuli on sinulle, oi korkein! Ja teille, korkeamat ja alimmat jumalat. Älkää suuttuko, jos joku teidän joukostanne unohtuisi. Sillä tämä tuli on teille kaikille. Varjelkaa tätä perhettä. Suojelkaa kaikkien elämää. Ja tuottakoon teidän läsnäolonne hyvinvointia. Siunatkaa meidän lapsiamme ja lisätkää heidän lukuaan. Varjelkaa meitä vitsauksilta ja taudeilta. Säälikää meidän köyhyyttämme ja antakaa meille ruokaa syödä ja vaatteita pypsyäksemme lämpiminä. Ajakaa purjehti-

vat jumalat *) meidän rannoiltamme, jotta sairaudet ja taudit eivät meitä kohtaisi. Suojelkaa tätä perhettä läsnäolollanne. Ja antakaa meille terveyttä ja pitkää ikää!»

Tämän lieden yllä ei asunnossa keitetä mitään. Se on jonkinlainen seuraelämällinen keskus. Sen loistossa jutellaan iltaisin ja kuunnellaan vanhoja, jotka vaihtelevat muistoja menneistä ajoista. Sen liekeillä sytytetään sikari, joka on valmistettu samoatupakasta — utuf-fanga — ja kääritty villin vuoribanaanin kuivuneisiin, kapeisiin lehtiliuskoihin.

Vanha samoalainen pyhäintaru kertoo, että kauvan, kauvan sitten oli aika, jolloin samoalaisten täytyi syödä kaikki ruokansa keittämätönnä, sen vuoksi, ettei heillä ollut mitään tulta.

Mutta siihen aikaan eli saarilla eräs Talanga niminen mies. Ja tämä Talanga oli Mafuie jumalan hyvä ystävä, joka jumala vallitsi maanjäristystä ja asui maan alla, jossa ikuinen tuli paloi ja jossa Talangalla oli kaikellaisia istutuksia.

Kun Talanga tahtoi päästä maan alle, meni hän erään kallion luo ja käski sen aueta. Ja kallio aukeni ja päästi hänet sisälle . . .

Talangalla oli kuitenkin Ti'iti'i niminen poika, joka oli mielenlaadultaan erittäin utelias. Hän urkki isänsä salaisuuden. Hänkin päätti käydä maan alla nähdäkseen, millaista oli siellä alhaalla.

Eräänä päivänä hän meni kallion luo, josta Talangalla oli tapana hävitä. Matkien isänsä ääntä hän huusi: »Minä olen Talanga. Avaannu kallio ja päästä minut sisälle. Sillä minä tahdon työskennellä istutusmaallani.»

Tästä käskystä aukeni kallio, kuten se teki oikeallekin Talangalle, ja päästi nuorukaisen sisälle.

---

*) Tongalaiset tai valkoihoiset.

Kun Ti'iti'i tapasi isänsä maanalaisessa aitauksessa, kauhistui tämä ja pyysi poikaa noudattamaan mitä suurinta varovaisuutta, jotta Mafuie ei keksisi kutsumatonta vierasta eikä suuttuisi.

Hetkisen meni kaikki hyvin. Mutta äkkiä huomasi Ti'iti'i savun kiemurtelevan Mafuien tulista. Silloin ei hän voinut enää pidättää itseään. Uhmaten isänsä rukouksia ja kehoituksia hän päätti noutaa muutamia liekkejä tulesta. Ja ennenkuin vanhus voi estää häntä panemasta tyhmänrohkeaa päätöstään täytäntöön, oli hän jo matkalla.

Kun Mafuie huomasi nuoren miehen, kysyi hän, kuka hän oli.

— Minä olen Ti'iti'i, Talangan poika, vastasi rohkea nuorukainen. — Ja minä olen tullut noutamaan tulta.

— Ota mitä tahdot! sanoi Mafuie lyhyesti ja kääntyi pois.

Kun Ti'iti'i palasi Talangan luokse mukanaan muutamia loistavia kekäleitä Mafuien tulesta, rakensivat molemmat miehet itselleen uunin ja alkoivat paahtaa taroa.

Mutta kesken kaikkea ja kauvan ennen kuin taro oli valmista, meni uuni kappaleiksi ja liekki sammui.

— Se on Mafuien työtä, sanoi Talanga vapisten. Enkö sanonut sinulle, että ystäväni suuttuisi sinun yrityksestäsi?

Ti'iti'i ei vastannut. Hän oli niin raivostunut, ettei hän voinut hillitä itseään. Ja vetääkseen jumalan tilille hyökkäsi hän takaisin sille paikalle, jossa hän oli hänet äsken kohdannut ja jossa hän nyt myöskin, aivan oikein, hänet jälleen tapasi. Syttyi ensin riita. Lopuksi tappelu. Ti'iti'i, joka oli nuori ja notkea, oli voittopuolella. Hän tarttui jumalan oikeaan käsivarteen molempine vankoine käsineen ja käänsi ja väänsi, kunnes se lopuksi katkesi keskeltä. Mutta kun hän sen jälkeen koetti tehdä

samoin myöskin vasemmalle kädelle, tunnusti Mafuie itsensä voitetuksi ja alkoi pyytää armoa.

— Anna minun pitää ainakin tämä käsivarsi, kerjäsi hän. Minä tarvitsen sen voidakseni tukea Samoaa. Säästä se ja ota sen sijaan minun sata vaimoani.

Ti'iti'i pyysi jotakin muuta.

Mafuie mietti hetkisen.

— Tahdotko tulta? kysyi hän vihdoin. — Tuli on paras lahja, minkä voin sinulle antaa. Päästä irti käteni! Päästä se, niin annan tulen.

Ti'iti'i päästi irti jumalan käden.

— Pidä se! — huusi hän. — Minä otan kernaammin tulen.

Mafuie oli mies, joka piti sanansa.

— Hyvä, sanoi hän nuorelle miehelle. — Sinä saat, mitä olen sinulle luvannut. Mutta mene nyt. Tästä lähtien sekä sinä että sinun jälkeläisesi saatte tulen jokaiseen puuhun, jonka sinä leikkaat tahi kaadat . . .

Sillä tavalla saivat samoalaiset ensimmäisen tulensa. Ja aina siitä alkaen ja aina siihen päivään asti, joka on tänään, tarvitsee heidän ainoastaan hieroa kahta kuivaa puupalasta vastakkain, saadakseen sen heti syttymään.

Jokaisen samoalaisen majan lähellä on pieni kevyesti rakennettu keittohuone eli vaja, jossa ruuanlaittaminen tapahtuu. Tätä varten on vajassa erityinen höllästi viidestä- tahi kuudestakymmenestä biljardipallon suuruisesta kivistä kokoonpantu laitos, jonka ylä- ja alapuolella tuli kuivien tikkujen ja lehtien vireillä pitämänä saa palaa. Kun helposti lämmitettävät kivet ovat oikein kuumat, asetetaan keittoastia, johon ensin on kääritty tuoreita lehtiä, niiden väliin. Tarolehtiä ja hienonnettua kokospähkinän sydäntä käytetään useimmiten mausteeksi. Ja muutamiin lajeihin, kuitenkin ainoastaan harvoihin, tiputetaan muutamia pisaroita merivettä,

joka on ainoa muoto, missä alkuasukajet käyttävät suolaa.

Eräs alkuasukajanten ruokalajeista — lempiruoka kaupapäälliseksi! — johon muukalaisen on vaikea mieltä, on säilytetty leipähedelmä. Pienten palasten muodossa tarjoeltuna on se muukalaiselle kauhea ruokalaji. Jo sen haju — kertoo eräs matkustaja — oli omiansa tekemään

Etelämeren asukkaat villi-banaaneja noutamassa.

meidät pahoinvoiviksi. Mutta alkuasukkaista olivat nämä hedelmät yhtä herkullisia kuin meistä paras juusto.

Leipähedelmät pannaan säilöön banaaneilla ja palmunlehdillä verhottuihin maakuoppiin. Täytetyt kuopat katetaan hyvin. Ja sitten saa sisällys käydä vuosikausia.

Samoalaiset nauttivat pääateriansa illalla. Koko perhe istuu silloin matoille kokoontuneena majan ympyriäisellä tahii soikealla kivireunustalla. Jokaisen edessä on palmikoiduista palmunlehdistä valmistettu ruokamatto.

Tälle asetetaan ruoka. Se syödään sormin. Ja ruokaliinan sijaisena käytetään majan tukipilaria, johon sekä nuori että vanha hieroo kätensä kuiviksi, niitä ensin hie-man huuhdottuaan.

Keittohuoneen lähellä näkee tavallisesti myöskin perheen pienen tupakkimaan, jonka lähellä täysikasvuiset lehdet riippuvat päivänpaisteessa kuivamassa, milloin ei ole sadeilma, jossa tapauksessa ne viedään sisälle ja nostetaan katon alle. Kun lehdet ovat kyllin kuivia, liotetaan niitä hiukan ja kääritään sitten kokoon, kunnes ne tulevat sormenpaksuisiksi, noin puolen kyynärän pituisiksi kääryiksi. Nämä kierretään pandanuslehtiin, — kuusi tahi kahdeksan kuhunkin kimppuun — jätetään sitten käymään ja vasta sitten leikataan uudelleen, jolloin tupakka on valmis poltettavaksi.

Muutamain paikoin asuu useita perheitä samassa majassa. Mutta rikkailla ja huomattavammilla perheillä on tavallisesti useita majoja, joissa miehet ja naiset nukkuvat kukin erikseen. Kylissä ovat isot, ympyränmuotoiset kokoushuoneet, — fale tele, — joissa malangaväki — matkustajat — saavat asunnon ja ravinnon ja joissa muutoin vieraanvaraisuuden hyvettä harjoitetaan niin suuressa määrässä, että se panee äärettömän suuret vaatimukset koko kyläkunnan varoille ja hyvälle tahdolle.

Seurusteleminen samoalaisten kanssa tuottaa vieraille aina todellista mielihyvää. He tuovat aina mukanaan juhlallisen ja kauniin tunnelman, kunne kulkenevatkin. Eurooppalainen ei silmänräpäystäkään — jollei hän ole nari — katso olevansa heitä »parempi», siksi että hänen ihonväriinsä sattuu olemaan valkea ja sen vuoksi, että hän tuntee niin paljon erilaisia asioita, joista heillä ei ole vähintäkään aavistusta. Eikä heillä itsellään ole mitään alemmuuden tunnetta. He ovat levollisia ja varmoja itsestään. He käyttäytyvät vapaasti ja pakotto-

masti. He ovat aina muuttumattoman kohteliaita ja ystävällisiä. He puhuvat mielellään ja ilmaisevat ajatuksensa hyvin, etenkin jos puheenaine koskee heidän omaa maailmaansa. Mutta he ovat myöskin hyviä kuuntelijoita. Kerrotaan, että kun eräs samoalainen joukkue kävi Saksassa ja esitettiin keisarille, niin tämä kerran toisensa jälkeen oli lausunut ihmetyksensä heidän kaikesta matelevaisuudesta ja teeskentelystä vapaan käytöstapansa johdosta.

Samoassa on ystävyyslahjojen vaihtamistapa suuresti kehittynyt. Ei ainoakaan juhmallisuus, olkoon se mitä laatua tahansa, ilosta surujuhliin saakka, voi käydä päinsä ilman lahjojen jakoa. Niiksi käytetään pandanusmattoja, vaatteita, kuvamaljoja, porsaita, kanoja, hedelmiä tai muuta, mille annetaan arvoa. Ja tapana on, että yksi lahja vastataan toisella, jonka, jos mahdollista, tulee olla arvokkaampi, suurempi, kauniimpi ja raskaampi kuin edellinen. Sen vuoksi pääsee myöskin se, joka lahjoittaa ensiksi, halvimmalla asiasta. Mutta siitä huolimatta ei lahjanantajan nähdä koskaan kiiruhtavan tai tunkeutuvan. Samoalaiset ymmärtävät säilyttää tahdikkuutensa ja arvokkuutensa pienimpiä yksityiskohtia myöten. He ovat hämmästyttävän hieno luonnonkansa.

Samoalaisilla on erityinen *kava*-niminen kansallisjuomansa. Sen valmistaminen ja sitä välittömästi seuraava juominen muodostavat yhdessä erään samoalaisten kaikkein juhmallisimmista menoista. Sen alkuperä katoaa aikojen hämärään. Sen menot ovat nyt samallaiset kuin ennenkin. Ei ainoatakaan juhlaa, ei minkäänlaisia pitoja, ei yksinkertaisintakaan vierailua tapahdu Samoassa ilman kavaa. Se on kansallinen, vieraanvaraisuus-, ystävyys- ja tervehdysjuoma. Sitä valmistetaan pippurikasvin — Piper Methysticum — juurimukuloista. Se on virkistävää ja vilvoittavaa kohtuullisesti nautittuna.

Mutta liiaksi nautittuna vaikuttaa se päihdyttävästi ja synnyttää päänkivistystä ja hetkellistä jäsenten lamaan-tumista.

Kava maistaa melkein suopavedeltä ja ensikerran maistelija tuskin haluaa sitä uudelleen. Mutta vähitel-len totutaan tähän juomaan. Kun siihen lisätään jonkin verran karvasta pippuria, kuten usein tapahtuu, ja nau-titaan pitkin, syvin siemauksin, synnyttää se kielessä, kitalaessa ja kaulassa mitä miellyttävimmän, hivelevän tunteen. Jos sitä juo vain samalla kohtuudella kuin sa-moalaiset itse tekevät, oppii sille pian antamaan arvon viattomana ja vilvoittavana virvokejuomana ja se itse on aina sopiva aihe kohteliaisuuksien vaihtamiseen ja rakastettavan vieraanvaraisuuden osoittamiseen.

Kavaa juodessa noudatetaan tarkkaa arvojärjestystä. Tapahtuipa muinoin, että pitkällisiä sotiakin syttyi sen johdosta, että esi-isistä, matoista ja arvonimistä köy-hempi päällikkö kutsuttiin juomaan kavaa ennen hänen parempiosaista, mahtavampaa virkaveljeänsä.

Matka Lanutoo järvelle.

Palanen erään Samoassa oleksineen europpalaisen matkakertomuksesta.

Näin jatkoimme vähitellen vaellustamme. Matkamme päämäärä oli Lanutoo Toon järvi, — itse asiassa vedentäyttämä syvä tulivuoren suppilo, mutta samoalaisen tarinan mukaan Too päällikön kaivama maakuoppa, jonka hän suruissaan veljensä Atan kuolemasta täytti kyynelillään.

Lyhyen kiipeämisen jälkeen olimme jälleen polulla. Se kohosi alinomaa. Se oli silloin tällöin niljakka ja syvä. Joskus sangen jyrkkä. Ja paikkapaikoin täynnä irtonaisia kiviä, jotka silloin tällöin lähtivät vierimään samoalaisten jalkojen niitä polkiessa. Rehevä kasvillisuus sulki melkein kokonaan näköalan. Mutta sen sijaan vaelsimme me koko matkan mitä suloisimmassa varjossa, ja me tunsimme sydämemme sykkivän uteliaasta odotuksesta saada nähdä se ihmeellinen taulu, joka meille aukenisi, kun näköala vihdoinkin tulisi väljemmäksi, taulu, joka — jolleivät kaikki kertojat olleet valehdelleet — voittaisi kauneudessa kaikki muut maisemat, joita ennen olimme nähneet ja joista olimme nauttineet.

Sillä aikaa olimme kuitenkin tilaisuudessa tutkimaan metsän lintuelämää. Milloin kajahteli kaunishöyhenisten *jaolintujen* riemuitseva soitto halki hiljaisuuden. Milloin kuului *fuaiainin* — (*Sturnoides atrifusca*) — huuto tahi taisteluhaluisen *manutanginin* — vihreän ja punasinertä *Samoan ihmesaarilta*

välle metallinvärille välkkyvän Ptilotus kyyhkysen — sota-huuto. Joskus näimme vilahtavan jonkun nopeasiipisen paarmalinnun tahi jonkun ihastuttavan *senga-sengan* — pienen hunajalinnun, jolla oli pitkä, kaareva nokka ja loistava, punainen rinta. Väliin näkyi lentäviä koiria — *Pteropus samoensis* —, jotka jaloistaan riippuen ja pää alaspäin nukkuivat päivänsä ylhäällä puitten latvoissa. Ja kerran juoksi iso, kananmuotoinen lintu, jolla oli nokka kuin papukajjalla, aivan poikki polun ja katosi pensaihin, ennenkuin miehet ehtivät laskea alas kanto-seipäänsä ja lähteä puolen tunnin hedelmättömälle jahdille. Ja kun minä kysyin Marquardtilta, miksi juuri tämä lintu oli kiihoittanut niin suuresti heidän intoansa, vastasi hän, että se lintu, minkä nyt olimme nähneet, oli ollut harvinainen hammaskyyhkynen — *Didunculus strigirostris* — eläintieteellinen ihme, joka elävänä mak-saa Euroopassa nelisentuhattakin markkaa ja jonka nahkasta voi saada helposti vähintään 150 markkaa.

Mitä ylemmäksi tulimme, sitä taajemmaksi tuli metsä. Maassa oli syvä kerros kaatuneita, lahonneita puun-runkoja, pudonneita lehtiä, kukkia ja lukemattomia tuulen taittamia yrtejä, joiden kuolevasta runsaudesta lakkaamatta kohosi uutta elämää, uutta vihreyttä, uutta suloutta. Ylt'ympäri tuoksuivat näkymättömät ihmeel-liset mausteet ja harvinaiset sammalet. Siellä säteilivät mitä kauneimmat kämmekät ja Eugeniakukat. Ja yli sananjalkapensaikon levittivät akasiat, valkopähkinäpuut ja uskomattoman valtaavat banjanit — (*Ficus aoa*) — suojaavan kattoensa, jonka alla asui salaperäinen, lakkaa-maton hämähä ja johon tulisen auringonjumalan kuumat nuolisäteet eivät koskaan voineet tunkeutua.

Banjanit olivat kuitenkin metsän suurin kaunistus, ne olivat sen kummituksen kaltaiset, valtaavimmat, voi-makkaimmat kuninkaats.

Ja ajatelkaapa vain, minkä satumaisen kehityskauden kukin näistä jättiläisistä oli elänyt siitä, kun se kerran,

kauvan, kauvan sitten oli ollut pieni vähäpätöinen siemen, joka sattumalta oli tunkeutunut ja pureutunut jonkun onnettoman lähellä olevan puun kuoreen, ja ennenkuin se tuli siksi miksi se myöhemmin tuli, valtaavista valtaavimmaksi. Kuten oikea loiseläjä eli pieni siemen vastahakoisen isäntänsä elämänytimestä. Se kukoisti ja kasvoi, juurtui, levitti oksansa ja haaransa, kantoi lehtiä ja kukkia. Näin kiemurtelivat ensimmäiset juuret vähitellen yhä laajemmalle ja laajemmalle. Niiden ote lujeni lujenemistaan. Ja vihdoinkin ne olivat kietoneet kuristukseen ja hitaiseen, tuskalliseen kuolemaan tuomitun puun pelottomaan armottomaan syleilyynsä, syleilyyn juuresta latvaan asti, josta ei ollut olemassa mitään vapautusta, mitään pelastusta.

Nyt muodosti banjanipuu uusia juuria, paksuja, nälkäisiä, janoisia ja itsenäisiä juuria, jotka imivät ravintonsa ja voimansa suoraan voimaakuohuvasta maasta. Rikas, taaja, hienolehtinen latva alkoi levittää upeuttansa yhä laajemmalle ja laajemmalle. Yhä uusia juuria, ilmajuuria, alkoi levitä oksista ja pyrkiä maahan. Käsivarret heiluivat ilmassa ja tuuli ajoi niitä toisia puita kohti. Ne tarttuivat niihin kiinni. Ne hiipivät kuin käärmeet ja kiertyivät yhä kovemmin ja kovemmin niiden ympärille. Ne tekivät toiset hiljaa, mutta vastustamattomasti osaksi itsestään. Ja näin oli pienestä siemenestä tullut vihdoinkin valtaava, tuuliatorjuva, satarunkoinen jättiläinen, jonka ahaan voiman ja kaikkea muuta tuhoavan menestyksen edessä pieni ihminen pysähtyi, katsellakseen sitä miettivässä sanattomassa ihailussa — tätä kaunista hirviötä, joka mielettömässä kehityshalussaan ja häikäilemättömässä taistelussaan olemassaolosta antoi todellisen kuvan ihmiselämästä, jossa määräsätietoinen, voimakas, niin huomaamaton kuin aluksi onkin, kuitenkin aina kasvaa rikkaaksi ja valtaavaksi heikomman, epävarmasti hapuilevan, asianhaarojen vähemmän suosiman yksilön kustannuksella.

Noin kahden ja puolen tunnin pituisen marssin jälkeen tuli polku melkein äkkijyrkäksi, niin että sitä oli kuulumattoman vaikea kulkea. Mutta samoalaiset kulkivat vikkelästi. Ja muutamien minuuttien kiipeämisen jälkeen seisoimme me kaikki ehein nahoin ja tyytyväisinä melkein renkaanmuotoisella, kapealla reunalla, joka muodostaa Lanutoo-suppilon seinät. Noin kaksisataa jalkaa jalkojemme alla oli järvi. Kuin jättiläissilmä, Upolon lakkaamatta taivasta katseleva silmä, loisti se suppilon reunoilla kasvavan rehevän lehdistön keskeltä. Se oli ihastuttava näky. Me emme olleet pettyneet. Vaellus, pitkä, vaivaloinen vaellus ylöspäin oli hyvin palkittu . . .

Lepäsimme hetkisen, ennenkuin aloimme kävelyn suppilon ympäri. Istuimme hiljaa. Ihailimme lumivalkoisia tropiikkilintuja, jotka liitelivät ympäriinsä levitettyin, liikkumattomin siivin. Ja katselimme järven sammalenvihreää kalvoa, joka lepäsi alhaalla niin liikkumattomana ja elottomana. Huolimatta suppilon jyrkillä reunoilla riippuvista palmuista ja taajasta viidakosta ei siellä ollut alas pudonnutta oksaakaan, ei tuulen puhaltamaa lehteäkään. — Henget, sanoivat meidän samoalaisemme, asuivat järven syvyydessä. Ja kaiken, mikä putosi ympärillä olevista puista ja pensaista, nielivät ne silmänräpäyksessä.

Myöhemmin kiipesimme alas kylpeäksemme. Miten vilpoista ja suloista! Mikä unohtumaton nautinto olikaan saada uida kauvas ja kelluen seljällään tuijottaa kohti korkeaa, sinistä taivaanlakea. Yhtä pilvetön kuin se oli, yhtä murheeton oli sydämeni. Jos vedenpyörre olisi juuri nyt tarttunut minuun ja vetänyt minut syvyyteen, olisin kernaasti kuollut. Mutta kohtalo ei sellaista tahtonut. Onni saada kuolla silloin, kun enin nauttii, silloin kun on onnellisin, ei ole suotu monelle.

Kylvyn jälkeen me katselimme pieniä puuhviloita, joita hallitus oli antanut pystyttää suppilon suulle ja jotka olivat jonkinmoisia parantoloita ilmastosairaille. Niissä

oli makuu- ja ruokahuone. Ne olivat tarkoituksenmukaisen yksinkertaiset. Ja täten ne täyttivät parhaiten tarkoituksensa, joka oli ainoastaan suojapaikkana oleminen sairaille auringonpaistetta vastaan päivin ja kattona öisin.

Mutta Marquardt ei ollut suunnitellut retkeilyämme sellaiseksi, että me viettäisimme lähestyvän yön seinien välissä. Ulkona vapaassa ilmassa tuli meidän nukkua suloisella, tuoksuvalla ruohojen ja valtaavain bananinlehtien peittämällä korsimattovuoteella, jonka meidän näppärät samoalaisemme olivat laittaneet läheisen, neljään kulmapylvääseen nojautuvan, oksista ja kuivista lehdistä muodostetun katon alle. Siellä piti meidän nukkua yötuulen ympärillämme humistessa. Tähdet katselisivat alas, valvoen lepoamme. Ja aamurusko herättäisi meidät, kun jälleen olisi aika nousta ylös ja alkaa kotimatka.

Kun myöhäinen päivällisateria oli nautittu, teimme kävelyretken läheiselle katselupaikalle. Annoimme katseemme liittää yli Lepuan jyrkän suppilon ja pitkin hiljaisesti kaltevaa vihreätä vuorta. Me näimme palmunpeittämät rannat ja smaragdivihreän ja vaaleansinisen laguunin ja riuttojen hopeanvalkean vyön. Ja kaiken ulkopuolella meren, keinuvan, syvänsinisen, salaperäisesti viehättävän, rajattoman avaran meren...

Ohi pienten Manono ja Apolima saarien näimme vihdoin auringon vaipuvan savuavan Sawain valtaavan hahmon taakse. Sanomattoman haltioituneina ja liikuttuina joimme me väririkkaan iltaruskon kauneutta, seurassimme silmillämme, miten päivä sammui ja yön suloinen siniharso laskeutui yli troopillisen maiseman. Verrattomassa viehätöksessä kohosi povestamme sydämelinen, sanaton kiitosrukous kohtalolle, joka oli antanut meidän elää tässä jumalallisessa paratiisissa. Ja kauvan, kauvan istuimme sitten hiljaa ja vakavina, huomaamatta että ilta tuli myöhäiseksi ja että läpituunkematon pimeä

luikerteli puitten lävitse ja peitti polun, jota meidän piti palata leiriin.

Pian välähti kuitenkin tulisoihdunvalo puitten runkojen välitse. Vilkkaita ääniä kuului yhä lähempää ja lähempää. Ja lopuksi riensivät tytöt meitä noutamaan. Mutta juuri meidän noustessamme seurataksemme heitä syöksyi valtaava tulisuihku ilmoille kaukaa Sawain tulivuoresta. Punaisten kipinäin ja hehkuvain kivien sade synnytti ilotulituksensa hetkeksi taivaan laelle. Sen jälkeen tuli jälleen pimeä paitsi sitä ainoata paikkaa, jossa raskas pilvi riippui suppilon aukon yllä ja kuvasti mitaamattomassa syvyydessä palavan maan sisimmästä povesta leimuavan liekin. Ja halki yön ja hiljaisuuden saapui sen jälkeen aavistus kaukaisesta, kumeasta jyminästä, vihaisen tulivuoren kauhuherättävästä pitkäveteisestä mylvinnästä rasittavan tarkasti kuunteleviin korviimme . . .

Lähellä yösijaa paloi pieni vastasytytetty liekki, jonka savun tuli pidättää tunkeilevat moskiitot jonkun matkan päässä. Me järjestyimme niin hyvin kuin voimme. Ja muutamien minuuttien kuluttua olimme valmiit nukkumaan.

Kappaleen matkan päässä samoalaisten makuusijalta kajahti alakuloinen laulu. Tyttöjen muutoin niin soinnukkaat äänet olivat karheat ja kovat. Mutta miesten matalat äänet kuuluivat kuin täyteläisääniset, syvät kellot . . .

Heräsin hyvän aikaa keskiyön jälkeen. Rotta oli tepastellut yli jalkojeni . . .

Kääntäessäni selkäni tulta vasten ja silmäillessäni pimeään näin ihmeellisen näyn. Metsä oli saanut silmät, sadat leimuavat tuijottavat vihreät silmät, joita oli aina pari, kolme tahi neljä yhdessä ryhmässä.

Huusin hiljaa vaimoni nimeä. Hän hapuili kättäni, nousi ylös täysin heränneenä, kauhistuneena.

— Mitä se on? kuiskasi hän. — Kuka kutsuu? Minä näytin hänelle ylt'ympäriinsä tuijottavia silmiä. Selitin, mitä ne olivat. Fosforiloistaisia sieniä vanhoissa mädänneissä puunrungoissa. Ei mitään muuta. Mutta tenhoavan ihmeellisiä katsella. Melkein hypnotisoivia.

Me istuimme kauvan hiljaa. Käsikädessä, hiljaa, autuaissa ajatuksissa katselimme taivaan lukemattomia tuikkivia tähtiä. Ne vilkahtelivat ja leimahtelivat. Vilkahtelivat ja leimahtelivat. Meidän sydämemme puhuivat sanattomina toisilleen. Tunti tunnilta katosi...

Vihdoin alkoivat tähdet sammua. Tuulen hilpeä suhina heräsi ja pudisteli leikkien puitten latvoja. Päivänkoiton ensimmäinen heikko rusohohde levitti loistoaan yli meren idässä. Aurinko nousi nopeasti. Valkeni valkenemistaan. Ja sitten oli äkkiä jälleen aamu...

Palolon pyydystys.

Samoan ihmeellisyyksiin kuuluu palolo, hyvin omituinen matolaji, joka asuu korallien onteloissa. Sen latinalainen nimi on Palolo viridis ja se kuuluu Nereidae heimoon. Se näyttäytyy ainoastaan kahdesti vuodessa — päivää ennen ja päivää jälkeen kuun viimeisen neljänneksen loka- ja marraskuussa. Jo varhain on oltava liikkeellä, jos mieli sitä nähdä. Sillä kohottuaan ylös päivänkoitossa ja uituaan ylt' ympäri veden pinnalla noin tunnin ajan, vaipuu se jälleen syvyyteen heti auringon noustessa. Ilmiö — jos sitä sellaiseksi voi kutsua — huomataan ainoastaan niissä paikoissa, joissa riutat muodostuvat kapeiksi soliksi ja joissa koralliseinä vaipuu äkkijyrkkään syvyyteen. Ja samalla kun eläimen pää jää jäljelle koralleihin ja siellä uudistuu, nousevat säikeen muotoiset ruumiit veden pinnalle, jolloin niitä aljetaan pyydystää.

Eräs euromalainen matkustaja antaa käynnistään palolon pyyntiä katsomassa seuraavan viehättävän kuvauksen.

Tuli ihana soutumatka.

Koittava päivä oli juuri luonut ensimmäisen hienon ja ohuen valojuomun taivaanrannalle. Tähdet loistivat vielä päämme yläpuolella ja valaisivat riutan sisäpuolella olevaa poukamaa, niin että pohjalla olevia koralliriuttoja saattoi himmeästi erottaa. Rannalla, takanamme, missä Apia sijaitsi, vilahteli muutamia heikkoja valopilkkuja. Sisälle purjehtineiden laivojen punaiset vahtisilmät tui-

jottivat vakavasti merelle. Kauvimpana riutalla välkkyi vihreä merkkituli. Ja korkeimmalla ilmassa paloivat kahden tahi kolmen purjehdusaluksen ankkuritulet.

Etumaisena istui venheessämme mies tähystelemässä. Hänen äänekkäiden huutojensa mukaan, jotka varottivat lakkaamatta esiinpistävästä korallimöhkäleistä ja kivistä, ohjasi Laumata varovaisella taitavuudella meitä syvemmille vesille. Solat olivat monimutkaiset. Ja keran täytyi soutajien nousta ylös ja nostaa meidät karilta.

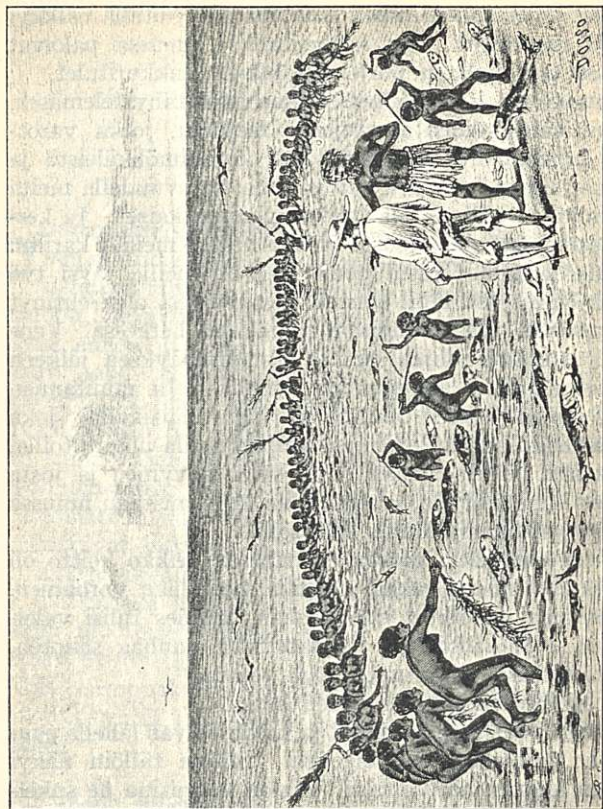
Kulkiessamme erästä poukamaa oli meillä täysi työ ehtiäksemme sen läpi, ennenkuin tulvavesi olisi ehtinyt sen kuivata. Me saavuimme viimeisessä hetkessä. Vene raapi vankasti pohjaa, mutta silmänräpäyksen jälkeen kuljimme jälleen syvemmällä vedellä. Ja muutamien aironvetojen jälkeen olimme jo »kalastuspaikalla», joka oli pienehkö aukko kuohujen ympäröimillä ulkoriutoilla, jonka suu oli ainoastaan parin sylen syvyinen ja jossa paloloa sanottiin olevan enemmän kuin missään muussa pyydystyspaikassa Apian lähistöllä.

Mutta vaikkakin päivän ensimmäinen heikko koitto oli jo näkynyt meren takaa, oli aika vielä liian varhainen. Me olimme pakotetut odottamaan, kunnes tulisi valoisampaa. Ja silloin oli noudatettava vanhaa sääntöä, että täydellisen hiljaisuuden tuli vallita.

Se oli ihmeellinen odotuksen hetki.

Meidän venheemme keinui ja kiikkui aivan lähellä pauhaavien kuohujen mainingeissa. Silloin tällöin näkyi muiden alusten ääriviivoja. Varjon kaltaisina ne sukelisivat esiin pimeästä ja katosivat jälleen. Ja tavantakaa heilahti aluksemme, kun joku suuri laine vyöryi yli riutan ja löi meidän puolellemme.

Vihdoinkin valkeni. Nopeasti rupesi taivas punertamaan. Tähdet kalpenivat. Riutta tuli näkyviin. Sen ulkopuolella lasinvihreä ja lumivalkoinen kuohu. Upolon kukkulat ja vuoret tulivat esille. Alkoi näkyä ankkuripaikalla olevien purjeveneiden ja Apian pienten talojen

Samoalaisten kalastusta.

muodot. Ikkunanruudut kimaltelivat. Valkea rannikonkaistale loisti. Ja niin huudahti äkkiä ääni jostakin lähistöstä: palolo!

Nyt alkoi iloinen elämä.

Unohtumaton sävelsekamelska, jonka synnyttivät hoilaavat miesäännet, hilpeä tytönnauru, torvien toivotus, kitaran kilkuttaminen ja airojen loiske, kaikki tämä ula-

pan jymyyn ja pauhuun sekoittuneena, täytti aamun. Vene toisensa perästä liiti nuolennopeudella sitä paikkaa kohti, josta ensimmäiset palolohuudot olivat kuuluneet. Pitkät, sirot veneet menivät sihisten ensiksi aukon suusta sisälle. Ruskeanpunaiset ulkohankaveneet meloskelivät mukana. Laivaveneet pyrkivät kömpelöinä perästä. Vedenpinta vilisi elämää. Ilmassa oli melua ja hälinää. Valkopukuiset, hymyilevät, kukilla kaunistetut nuoret naiset riemuitsivat. Ruskealleloistavat, vankat nuoret miehet hauskat banaaninlehtihatut mustassa tukassa heittivät kalastusvehkeitä korkealle ilmaan ja ottivat ne jälleen kiini.

Palolohuuto kuului jälleen. Vedenpinta oli täynnä lukemattomia kiemurtelevia ja koukertelevia matoja, joiden pituus vaihteli yhdestä kolmeen tuumaan ja jotka lakkaamatta jakautuivat tahti menivät rikki. Nämä olivat paloloja! Ja nyt oli kalastettava tahti oikeammin sanoen pyydystettävä oikein hengen edestä. Sillä kauvemaksi kuin auringonnousuun ei huvi kestänyt. Ja sitten oli odotettava vuosi, jotta tätä iloa saisi jälleen nauttia . .

En unohda koskaan sitä vilkasta näkyä, joka seurasi. Toistensa välitse eteenpäin ja taaksepäin, sinne ja tänne kääntyivät ja liukuivat lukuisat veneet. Joka laidan ylitse kumartui riemuisaa nuorisoa. Heidän pyydyksinään oli pähkinänkuoria ja säilykerasioita, lautasia ja maljoja. Eräällä oli lehtihaavi. Toisella vanha äyskäri. Muutamalla pikku työllä oli kenkä. Eräs poika käytti ainoastaan käsiään. Mutta olivatpa heidän kompeensa minkälaisia hyvänsä, niin yhtä innokkaita, yhtä uutteria he olivat kaikki. Hiki juoksi heidän otsaltaan ja vesihelmet virtailivat. Veneet keikahtelivat ja aivot kierähtelivät veteen. Tehtiin pilaa ja huudettiin. Laulettiin ja vihellettiin. Oli iloa ja intoa, hyväätuulta ja ystävällistä kilpailua kaikkialla.

Kaiken tämän kestäessä tuli vähitellen selvä päivä. Itäinen taivaanranta vaihtui kelmeästä harmaansinisestä

keltaiseen, keltaisesta ja kullanväristä heleään, heleästä tulipunaiseen. Ja niin nousi aurinko.

Mutta samassa silmänräpäyksessä kuin auringonkehän kultainen reuna kohosi merestä ja sen ensimmäiset häikäisevät valokimput säteilivät avaruuteen, oli palolokalastus loppunut. Ihmeelliset pienet olennot vaipuivat äänettöminä ja nopeasti sekä yhtä salaperäisesti, kuin olivat kohonneetkin, jälleen syvyyteen. Ja vasta vuotta myöhemmin, tarkasti määrättyinä päivinä ja tuntina — yhtä täsmällisesti kuin ennenkin vuosisatojen aikana — nousisivat ne kerran jälleen vedenpinnalle ja muutamina päivänkoiton hetkinä täyttäisivät sen lyhyellä, meidän silmillemme huomattavalla omituisella elämällään, jota tieteen ei ole vielä onnistunut selvittää.

Kun pyydystyksen aika oli päättynyt, oli saalista verrattava. Toinen vene oli saanut enemmän, toinen vähemmän. Kaikki olivat olleet onnellisia. Jokaisella oli ainakin ämpärillinen tahi kauhallinen täynnä ilkeännäköistä, limaista, keltaisenruskeaa ainetta, joka oli muodostunut äsken niin eloisista, mutta nyt jo kuolleista paloloista.

Palolo on suuresti pidetty ruokalaji Samoassa. Käärittynä raittiisiin taron tahi bananin lehtiin, keitettyinä tahi raakana, pidetään sitä yhtä suuriarvoisena. Mutta vaikka sen ulkomuoto ei ole ollenkaan ruokahalua herättävää, on sillä kuitenkin hämmästyttävän miellyttävä maku. Se muistuttaa osteria, kaviaaria tahi erästä rapulajia keittämättömänä. Ja monelle valkoihoiselle, joka ensiksi on nyrpistänyt nenäänsä, on tapahtunut, että hän parin varovaisen makupalan jälkeen on ihastunut tähän harvinaiseen herkkuun yhtä suuressa määrässä kuin mikä samoalainen herkuttelija hyvänsä.

Toinen herkku, joka on vastenmielinen valkoiselle miehelle, mutta jota alkuasukas pitää herkkujen herkkuna, on eräänlaatuinen sormenpituinen kastemato, joka elää kosteassa hiedassa pitkin merenrantaa. Tämä herk-

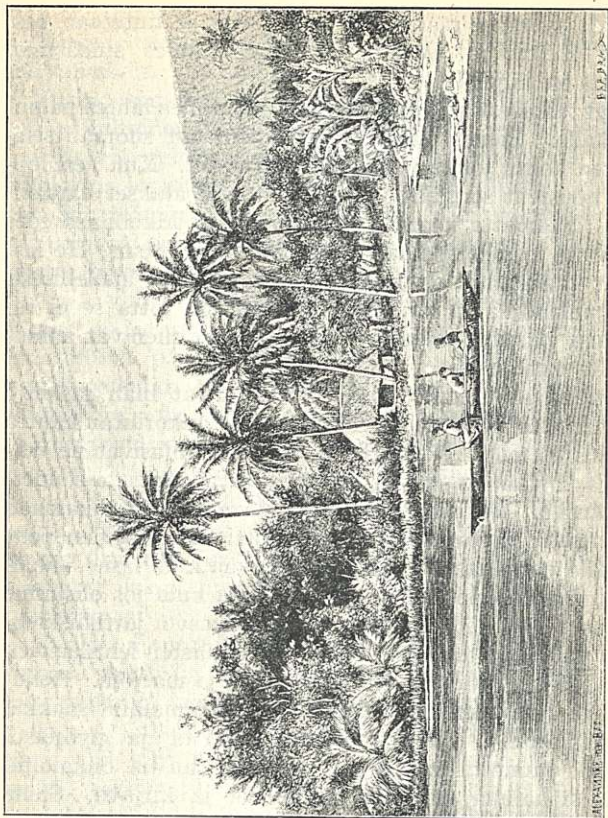

kupala syödään raakana ja siten, että se taitetaan keskeltä kahtia ja imetään tyhjäksi, kunnes ainoastaan nahka on jäljellä.

Nyt alkoivat pyydystysveneet vähitellen lähteä paluumatkalle. Pienet kanootit soudettiin nyt suoraan sisäriuttaa kohti, jonka vuoksi oli kuivannut. Kun vesi loppui, nousivat soutajat ylös ja kantoivat alukset hartioiltaan. Saamatta naarmuja tahi haavoja jalkoihinsa edes terävistä koralleistakaan kahlasivat he maihin. He lasivat taakkansa rannalle ja peittivät sen huolellisesti palmunlehdillä ja karheilla olkimatoilla, jotta se ei ravistuisi päivänpaisteessa. Ja sitten he menivät aamulevolle majoihinsa.

Mutta suuremmat veneet, jotka olivat liian raskaita kannettaviksi maihin, olivat ohjattavat ulkoriutan kautta ja ulos merelle. Notkeasti ja kevyesti ohjasivat ne kulunksa poukaman suusta. Ja nopeasti ja vaaratta soudettiin kotiin. Meitä halutti soutaa syvemmälle poukamaan ja katsella näytäntöä tuhanten erilaisten esineiden peittämällä pohjalla. Vesi oli läpinäkyvää kuin lasi. Vähäisinkin pikku esine näkyi yhtä selvästi kuin jos olisimme pitäneet sitä kädessämme. Tuossa kasvoi jättiläiskiehkura valkeita koralleja. Tuossa oli liejuisten lehtikasvien metsä täynnä sinipunertavia nappuja ja marjoja. Heiluvat ruohoaavikot rajoittuivat hietäerämaihin saakka. Mielivaltaisesta muodostuneista vuorista ja pyöreistä kivistä ammitti rotkoja ja avosuisia mustia onkaloita.

Kalamaailma oli yhtä vaihteleva ja kirjava. Siellä täällä näkyi valtaavia rapueläimiä, joilla oli äärettömän suuret kuorten peittämät selkäpanssarit ja kynnet. Piikkisiä meri-iilejä ja lumivalkeisia syvälonkeroisia jättiläissimpukoita oli näkinkenkien ja merikurkkujen joukossa. Kamalat, pienet mustekalat imeytyivät lujasti kiviin ja ympäröivät ne lukuisilla voimakkailla käsi-
varsillaan. Ja näiden kaikkien olentojen välillä liikkui lukemattomia kaloja edestakaisin. Niissä oli mitä hir-

Apian joen suu Samoassa.

viönmuotoisimpia. Värit mitä koreimpia. Siinä oli se-
kaisin vihreää, sinistä, keltaista, mustaa, valkoista ja
punaista. Toiset juomuisia kuin seeprat. Toiset sinisiä,
lukemattomin pienin kehin ja pistein. Eräällä kulta-
kalan lajilla oli evät ja pursto, jotka kiertelivät niiden
takana ja ympärillä, ikäänkuin ne olisivat olleet kaikkein
hienointa harsoa.

Vihdoin alkoi aurinko paahtaa liian kuumasti. Me aloimme kotimatkan ja ohjasimme läpi poukamansuun. Meri kuohui meitä vastaan ja nosti meidät korkealle harjalleen. Ylös ja alas kuljimme aaltojen halki. Ylös ja alas ja eteenpäin . . .

Niin jatkui matkaa puolen tuntia. Soutumiehen airot laskivat ja nousivat tahdissa lakkaamatta, laskivat ja nousivat väsymättä, levähtämättä. Lähellämme irvisti riutta kuohujen keskeltä. Sen sisäpuolella oli tuulen helposti röyheltämä laguuni. Ja sen takana Upolo. Kaukana, kaukana edessäpäin näkyi Sawai. Muutamia äärettömiä höyrypatsaita kohosi pilvenkaltaisina rannalla. Siellä virtasi kuuma laava tulivuoresta ja kohtasi meren . . .

Me liuvuimme eteenpäin ohi riuttojen ja yhä kauvemaksi. Aurinko sirotti lukemattomat säteilevät timanttinsa meitä ympäröivään avaraan sineen, yli suolalle tuoksuvan, taivaanrannattoman, raittiisti lainehtivan meren. Me istuimme kuin lumotut. Hengitimme syvään. Nautimme sanomattomasti. Oli aamu, ah, niin hurmaava, verrattoman kaunis, unohtumaton etelämeren-aamu . . .

Suuren satamansuun ulkopuolella käänsi Laumata keulan maata kohti. Aaltojen mukana veneemme kulki suhisten eteenpäin, liiti niin että vaahto kuohui yli teljojen. Kuin tuuli kiidimme Apiaa kohti. Nuolennopeudella ajoimme maihin. Ja kuin onnelliset lapset riemuitsimme nopeasta matkasta.

Näin oli aamu kulunut ja palolokalastus muistona vain.

Samoalaisia tapoja.

Samoalaisten teollisuudesta.

Samoalaisten muinainen teollisuus on nykyään melkein kokonaan kuollut; sen jäännöksetkin ovat niin hävinneet, että kokoojan on nykyisin melkein mahdoton saada mitään arvokkaita muinaismuistoja. Saksalaiset, englantilaiset, amerikkalaiset tutkijat, kauppiaat ja lähetysaarnaat ovat vuosien kuluessa suorastaan puhdistaneet kaikki vanhojen, hyvien tavaroiden varastot Samoasta. Useimpia muinaisen teollisuuden haaroja ei enää harjoiteta. Taiteellinen kanootinrakentaminen on kokonaan unohtunut. Vanhan aseitten valmistamisen ovat kauppapuodeissa ostettavina olevat teräsveitset ja kirveet kuolettaneet. Muinoin yleisten, vyötäisten ympärillä pidettävien tapaverhojen asemesta käytetään nyt halpoja saksalaisia tahi englantilaisia kirjavia karttuneja, jotka ovat lopettaneet tapan valmistamisen. Ainoastaan vanha hyvien, kauniiden mattojen palmikoimistaito on alkuasukkailla vielä jäljellä ja tätä taitoaan käyttävät he vielä hyväkseen melkoisessa määrässä.

Hienoilla matoilla on ollut ja on yhä edelleenkin suuri merkitys Samoassa. Ja mitä useampia sellaisia alkuasukkaalla on, sitä rikkaampi ja huomattavampi hän on. Muutammat matot ovat kallisarvoisia muisto- ja kunniamerkkejä, toisilla on sukupuun merkitys. Muutamia kappaleita seuraa korkeat arvonimet ja kunniapaikat. — Ja päällikkö, joka omisti muutamia sellaisia, saattoi

— siihen aikaan kun Samoa vielä oli itsenäinen — sen nojalla päästä kuninkaaksikin.

Kaikilla huomattavilla matoilla on nimet, jotka samoalainen hyvin tuntee ja joiden merkitys on yhtä omituinen kuin niiden alkuperäkin. Muutamilla kaikkein huomattavimmilla matoilla, joiden omistamiseen liittyy korkeimmat kunniapaikat, on seuraavat nimet: Lagava'a, Gogotagi, Tamalet'o'a ja Fa'aoti i Salani. Ensimmäinen tässä mainituista matoista valmistettiin venematalla Fidshin ja Samoan välillä ja sai tästä nimensä, joka merkitsee: laivassapalmikoitu. Toisen nimi »Gogotagi» tulee »tagiogogosta», joka merkitsee kalalokinhuutoa ja johtuu siitä tapahtumasta, että kalalokkien huuto oli erittäin vaivaloinen ja häiritsevä, kun sitä valmistettiin. Kun »Tamalet'o'a» mattoa valmistettiin, näki sen uutera palmikoitsijatar, miten kesy villihanhi hyväili poikastansa. Ja tämä liikutti häntä niin syvästi, että hän huudahti: »Le toloa e matua ia alofa i siana tama», joka merkitsee: »Tämä villihanhi rakastaa poikastansa erittäin suuresti», jonka jälkeen hän tämän ihmeellisen tapahtuman muistoksi antoi matolle yllä mainitun nimen. »Fa'aoti i Salani» lopullisesti merkitsee aivan yksinkertaisesti »valmistettu Salanissa».

Monen maton vuoksi tuli muinoin taisteluja eri perheiden, kylien ja kokonaisten piirikuntien välillä. Ja muukalainen, joka nyt käydessään samoalaisessa majassa näkee nämä kullalle loistavat, mutta usein repaleiset matot, joista hän makuaan noudattaen ei tahtoisi tarjota paljoo, vaikka ne olisivat kaupaksikin, jota ne eivät ole, ei käsitä helposti sitä suurta merkitystä, joka niillä on ollut ja on alkuasukkaan elämässä.

Hienot matot — Ietonga — kuuluvat nuorten naisten myötäjäisiin heidän mennessään naimisiin. Kuninkaanvaaleissa jakoivat kunnianhimoiset pyrkijät sellaisia valitsijoille ja puhujapäälliköille, mahtaville »tulafalleille», jonka jälkeen, vaalin perästä, äsken valittu ku-

Samoan ihmesaarilta.

ningas otti vastalahjoina mattoja kansalta ja puhujilta, joiden viimeisten arvo on myöskin määrättyjen mattojen yhteydessä. Suurissa juhlallisuuksissa kantoivat ylempi- ja alempiarvoiset päälliköt parhaat mattonsa *lava-lavoina* vyötäistensä ympärillä. Ja kuolintapauksissa olivat nämä »ie o le lagi», taivaan matot, mattoja, jotka jätettiin vainajan leskelle ja vasalleille viimeisenä kunnianosoituksena vainajan hengelle.

Hyviä vaihtomattoja voi nyt saada tuskin alle viidentahi kuudenkymmenen markan. Niitä valmistetaan erään kiemurakasvin juurista, joka viihtyy ainoastaan aarniometsän syvyydessä, missä se kiipeää isojen puunrunkojen ympärille tahi muodostaa sotkuisia vyyhtejä sammuneiden tulivuorten suppiloiden reunoille. Kun lehdet ovat huolellisesti kootut, kannetaan ne alas kyliin. Ne kuivataan päivänpaisteessa, jonka jälkeen ne asetetaan veteen, johon ne saavat jäädä, kunnes pehmiävät niin paljon, että niiden kuori irtaantuu noin viidenkymmenen sentin pituisina kaistaleina. Nämä riivitään liuskoiksi, joiden leveys on puolestatoista kolmeen millimetriin, ja palmikoidaan, kunnes ne muodostavat kukin pienen maton, jotka sitten yhdistetään toisiinsa, niin että vihdoin suuruudelleen tarkasti määrätty hieno matto on valmis. Moniin mattoihin jätetään toiselle puolelle ripsuja samalla kun toisen pää solmitaan ja reunustetaan siroasti erään pienen papukaijalajin punaisilla rintauntuvilla. Toiset jätetään koristamatta. Mutta oli asianlaita kummin hyvänsä, niin ovat ne aina kauniita ja siistejä. Niiden valmistamiseen tarvitaan äärettömän paljon kärsivällisyyttä, ja kuluukin sellaiseen aikaa kolmesta kuukaudesta puoleentoista vuoteen.

Eräs toinen mattolaji valmistetaan Cypholophno cephaluksen puhdistetusta ja valkaistusta juuresta. Valmiina se muistuttaa takkuista koiranmattoa. Mutta se on lumivalkoinen ja silkinpehmoinen, jonkavuoksi sillä on suuri tehtävänsä alkuasukantten perhe- ja hääjuhlissa.

Niistä samoalaisen uutteruutta ja kokemusta todista-
vista tuotteista, joita maahantuodut tavarat eivät ole
vielä aivan kokonaan tunkeneet pois tieltään, ansaitsee
eräänlainen *uistin* mainitsemista. Näkinkengän alapuo-
lelle sidotaan lujasti kasvisyillä kilpikonnanluinen
koukku. Ja tämän koukun molemmilta puolin tulee
esille kaksi valkoista sulkaa, jotka ovat olevinaan pienen
kalan evät. Koko laitos sidotaan pitkän nauhan päähän,
joka saa viilettää noin kahdenkymmenen jalan päässä
kanootista. Soutajat melovat hitaisesti eteenpäin. Nä-
kinkenkä halkoo kimaltaen vettä. Kala nykäisee. Te-
rävä kilpikonnanluukoukku tekee velvollisuutensa. Ja
niin saalis on otettu.

Kuten matonkutojat, ovat myöskin veneenrakentajat
ja kirvesmiehet tai rakennusmestarit — o le tufuga
fau fale — säilyttäneet käsityönsä unhoon joutumasta.
Kymmenen tai kaksitoista oppilasta työskentelee ta-
vallisesti saman rakennusmestarin johdolla. He seuraa-
vat häntä, mihin hän menee. Kahden tai kolmen vuo-
den kuluttua rupeavat he omin neuvoin työskentele-
mään, hankkivat omia rakennuksia ja ovat mestareita.

Kun samoalainen tahtoo rakentaa talon, hakee hän en-
siksi rakennusmestarin ja antaa hänelle monenlaisilla koh-
teliaisuuksilla maton. Samalla kertaa hän tekee tilauk-
sensa ja viittaa vastaisiin suurempiin lahjoihin. Ja sit-
ten hän palaa jälleen kotiinsa, jossa hän kärsivällisenä
odottaa, kunnes rakennusmestari — joka on ensin hank-
kinut tietoja tilaajasta — on hyväksynyt mattolahjan
ja ilmestyy rakennuspaikalle.

Rakennusmestari ja hänen apulaisensa varaavat itsel-
leen runsaasti aikaa. Tilaaja antaa heille ruuan, juoman
ja asunnon. Ja sitäpaitsi auttavat sekä hän että hänen
sukulaisensa ja ystävänsä kaikessa karkeassa työssä, ku-
ten esim. hirrenkaadossa metsässä ja telineitten rakenta-
misessa. Hän koettaa olla ylenmäärin antelias. Sillä hän
tietää, että jos rakennusmestari tulisi epäluuloiseksi ja

alkaisi epäillä huonoa ansiota, niin hän jättäisi silmänräpäyksessä työn ja menisi tiehensä, joka olisi ikuinen häpeä sille, joka olisi tehty tällaisen ikävän huomion esineeksi.

Kun majan sivut ja toinen lyhyt pää ovat vihdoinkin monen kuukauden työn jälkeen valmiit, maksaa tilaaja suuren osan. Tähän maksuun kuuluu mattoja, tapakan-gasta, sikoja, kananpoikia, erilaatuista maahantuotua tavaraa y. m. yhteensä kuuden- tahi seitsemänsadan markan arvosta. Jos rakennusmestari pitää tätä riittä-vänä ja on tyytyväinen, tekee hän työnsä loppuun. Mutta muutoin jättää hän sen sellaisekseen. Ja siinä tapauk-sessa on tilaajalle mahdoton saada ketään toista raken-nustaitoista, joka tahtoi jatkaa. Sillä alkuasukasten rakennusmestareilla on jonkinlainen kirjoittamaton laki, joka käskee heitä pysyttäytymään yhdessä, — niin sa-noaksemme suojelusliitto tahi ammattiyhdistys, joka ar-vatenkin oli olemassa Etelämeren leppoisilla saarilla jo aikoja ennen kuin mitään sen tapaista oli ajateltukaan Euroopassa ja Amerikassa.

Tämän yhteydessä on hauska puhua siitä kauniista yhteishengestä, joka elähdyttää koko Samoan kansaa ja joka on sen huomattavimpia ominaisuuksia. Ylhäiset ja alhaiset ovat aina valmiit toisiaan auttamaan. Vie-raanvaraisuus on rajaton. Lyhyttä vierailua voi jatkua koko elinajan. Mitä yhdellä on, sitä saattaa myöskin toinen esteettömästi käyttää hyväkseen. Itaruus ja oman-voitonpyyntö, ovat melkein pä tuntemattomia ja syvästi halveksittuja luonteenpiirteitä. Anteliaisuus on oikea perushyve. Ja kaikki tämä auttaa selittämään, miksi Samoa on maailman ihannemaa, todellinen paratiisi, jossa kaikki kuuluu kaikille ja jossa ei ole ollenkaan köyhiä.

Samoalaisten ajanlasku.

Samoalaiset jakavat ajan kuukausiin, vuosista välittämättä. Kuu, Sina, on heidän ajanmittarinsa. Päinvastoin kuin meillä, jossa pilalla puhutaan »kuun ukosta», asuu samoalaisen tarinan mukaan kuussa vaimo ja hänen lapsensa. Tämän vaimon nimi on Sina, joka nimi merkitsee »valkoinen». Oli nälänhätä sillä saarella, jossa hän alkujaan asui. Ja eräänä iltana hänen ollessaan taputtamassa tapaa silkkiäispuun kuoresta ulkoilmassa, näki hän täysikuun kohoavan. Se muistutti häntä kypsästä leipähedelmästä. Ja kun hän samalla tuli ajatelleeksi, että hänellä ei ollut antaa mitään lapselleen ruuaksi, toivoi hän, että kuu todellakin olisi leipähedelmä ja että hän saattaisi leikata siitä palasen ilalliseksi. Kuu suuttui siitä ajatuksesta, että hänet syötäisiin, laskeutui maahan ja nosti ylös sekä Sinan että hänen tapavasaraansa ja lapsen. Ja siitä lähtien ovat nämä kaipaavaisesti katselleet maahan kuun tasaisesta kiekosta, milloin se päästää kultansa säteilemään yli Samoan saarien.

Toisten taivaankappalten joukossa, joita alkuasuajat tuntevat, on Venus. Sitä kutsutaan »aamun ja illan tähdeksi». Väinämöisen viikate on »Taakka» — amonga —, jota kannetaan hartioilla Samoassa käytetyillä kanninpuilla. Seulaisia (Plejaadit) kutsutaan »päällikön silmiksi» — matalii. Mars on »valkokasvo», matamemea. Linnunrata — aoto'a — on yhtäjaksoinen pilvi. Ja meteorit — fetuafi — ovat tulitähhtiä.

Samoalaisilla on kaksitoista kuukautta. Tässä niiden nimet ja merkitykset:

Utu va mua = ensimmäinen yamruohon kaivaminen.

Toe utu va = ympärikaivaminen.

Faaafu = kuihtuminen.

Lo = kala.

Aununa = murskattu korsi.

Oloamanu = lintujen laulu.

Palolo mua = palolon ilmestyminen.

Palolo muli = palolon jälkeinen.

Mulifa = korren loppu.

Lotuaga = saderukoukset.

Taumafamua = ylellisyyden alku.

Toetaumafa = juhlimisen loppu.

Useilla näistä kuukausista on muitakin nimiä, joiden luetteleminen veisi liian pitkälle. Mainittakoon ainoastaan, että toisetkin nimet — kuten tässäkin mainitut — viittaavat luonnontapahtumiin tahi siihen tilaan, missä milloinkin samoalainen maanviljelys ja yleinen elintarpeiden saanti ovat.

Tatueeraus y. m. tapoja.

Samoin kuin kirvesmies-rakennusmestarit, ovat myöskin tatueeraustaiteilijat — o le tufuga ta tatau — arvossapidettyä ja taitavaa väkeä, joiden ammatti joskus on perinnöllinenkin huomattavissa päällikkö- ja puhujasuvuissa.

Näiden tatueeraustaiteilijain käsissä saavat olla melkein kaikki nuoret samoalaiset, jolleivät he tahdo, että heitä pidetään heikkoina ja epämiehevinä ja että naiset heitä halveksivat ja ivaavat tai heitä pilkataan juhlatilaisuuksissa, jolloin nuoret miehet käyvät tervehdyksillä päälliköittensä luona ja nämä kieltäytyvät vastaanottamasta mitään, jota heille tarjotaan tatueeraamattomain »haisevista» käsistä.

Lähetysseurajat käyttävät tosin kaiken vaikutusvaltansa saadakseen tatueeraustavan juurineen hävietyksi, mutta tähän asti ilman mitään menestystä. Nuorkaisten verissä virtaa esi-isien miehuus. Ja kristillisyydestään huolimatta, joka muutoin ei ole juurtunut syvälle, näkevät vanhat vastahakoisesti, että kaikki vanhat isiltäperityt tavat häviävät käytännöstä.

Tatueeraustaiteilijan työkalut ovat varsin yksinkertaiset. Ne valmistetaan ihmisenluusta ja ovat pienen haravan muotoiset. Itse harava on noin puolentoista tai kahden tuuman levyinen. Varsi, jossa se on kiinni, on noin kahdeksan tuuman pituinen. Väri, jota käytetään, on vaaratonta, sinisenmustaa poltettujen kynttiläin tai *lama*-pähkinöiden — aleurites moluccana —, tuhkan ja veden sekoitusta. Se isketään ihoon pienellä nuijalla, mutta hipiää ei kynitä, kuten tavallisesti tehdään tatueerauksessa Japanissa.

Tatueerauksen alainen ruumiinosa on vyötäisten ja polvien väli. Samaa kaunista mallia käytetään ylhäiselle ja alhaiselle. Siinä on monimutkainen erilaisten kuvioiden yhdistelmä, joka esittää jotakin samoalaisten jokapäiväisestä elämästä, kuten tuhatjalkaisia, leipäpuuhedelmän syväuurteisia lehtiä, kalakeihästä, kalaverkkoa, vyötä, lokkia, hiussukaa tai päänaluisen asemesta käytetyn niskatuen puujalkaa.

Tatueeraus, jonka suorittamiseen joskus kuluu kolmenkin kuukauden aika, aina tatueerattavan arvoasteen, vastustuskyvyn ja sitä seuraavan tuskallisen tulehtumisen vahvuuden mukaan, tehdään nuorukaisiin heidän päästyään miehenikään, ja se on aina tervetullut aihe suuriin juhliin niitä seuraavine mattojen ja muiden lahjojen jakoineen, sivatansseineen, lauluineen ja pitoineen, aina perheen varojen mukaan.

Mutta etenkin silloin käy kaikki juhlallisesti, kun päällikönpoika alistuu tähän tuskalliseen leikkaukseen. Toiset perheen nuoret miehet käyttävät kernaasti sellaista tilaisuutta hyväkseen, sillä se kaikki tapahtuu vanhan päällikön kustannuksella. Erityisiä lahjoja annetaan rohkeuden ja kestäväisyyden palkitsemiseksi. Ja silloin saattaa myöskin joskus kuulla vanhan yksitoikkoisen tatueerauslaulun, jota »*le tufuga ta tatau*» ei koskaan laula muille kuin ylhäisten pojille ja jonka tarkoituksena on samalla vaikuttaa rauhoittavasti vertavuotavaan

uhriparkaan kuin myöskin äänellä voittaa se vaikerrus ja ne tuskanhuudot, joita tämä mahdollisesti ei aina kykene hillitsemään.

Tämä ääntiörikas valituslaulu kuuluisi suomeksi seuraavasti:

— Kärsivällisyyttä! Vain hetkinen, ja näet tatueerauksesi, joka on Ti-kasvin tuoreen lehden kaltainen.

Minä olen murheellinen puolestasi ja toivon, että se olisi taakka, josta sinut hellästi voisin vapauttaa ja sen puolestasi kantaa.

Oi veril! Se virtaa ruumiista joka iskulla. Koeta olla voimakas.

Sinun kaulavitjasi voi katketa, kaatua saattaa hybis-cuspuu. Mutta minun tatueeraukseni on hävittämätön. Se on katoamaton kalleus, jonka sinä olet ottava mukaasi hautaan. —

Näihin kauniisiin säkeisiin, jotka »o le tufuga tatatau» laulaa yksin, liittyy toimitusta vilkkaasti seuraavien perheenjäsenten ja rakkaiden ystäväin kööri:

— Talofa 'ua e taliau, talofa 'ua
e moe, 'ua le tumuie.

Tämä kuuluisi suomeksi:

— Oi! Minä suren sitä, että sinä olet heikko. Minä kärsin, että tuskat seuraavat sinua uneen asti, ja sinä uhmaat niitä. —

Kaiken tämän ajan lepäävät uhri parka ja hänen ystävänsä pitkällään matoilla. Kone, jossa on kymmenestä kuuteenkymmeneen hampaaseen, isketään armotta hänen lihaansa. Kirveltää ja vuotaa verta. Vuotaa verta ja kirveltää. Mutta kun kaikki vihdoin on ohi, saavat he palkintonsa. Nuorukaiset ovat tulleet miehiksi. He ovat valmiit tekemään miehen työtä ja saattavat vaatia miehen oikeudet. Ja nuoret tytöt, jotka ovat antaneet tatueerata itseään vatsaan, sääriin, polviin ja käsiin, ovat tulleet naisiksi, ovat täten saaneet todistuk-

sen, että he ovat kypsyneet elämän vakavuutta varten, jos elämä yleensä otetaan vakavalta kannalta Samoassa.

Samoalaisen tatueerauksen alku ei ole »jumalallinen» eikä valtiollinen, vaan sen ajatellaan kehittyneen miehen anteeksiannettavasta halusta viehättää naista kesävaikeudellaan, rohkeudellaan ja voimallaan, ja naisen keikailevasta halusta vielä ulkonaisilla keinoilla kohottaa vaikutusta, jonka hänen luonnollinen viehätysvoimansa tekee miesparkaan. Hauskalta tuntuu kuulla, että naisia, joilla on määrätty malli tatueerattuna vatsaan, pidetään paljoka hellempinä miestä kohtaan kuin niitä heidän sisariansa, joilla ainoastaan kädet ja sääret ovat kaunistetut.

Vanhoilla miehillä tavataan usein kyynärvarressa erityinen kuvio, johon kuuluu joukko pieniä pisteitä ja viivoja. Sellaiset kuviot, jotka aina vaihtelevat, olivat muinoin tuntomerkkeinä, milloin soturi oli kaatunut josakin lukuisista sisällisistä kahakoista ja jolloin voittava puolue hakkasi aina kaatuneitten päät.

Raskaissa rikoksissa tapahtui myöskin entisaikaan usein, että leikattiin rikollisen molemmat korvat tahi hänen nenäparkansa tatueerattiin hänelle itselleen rangaistukseksi ja toisille varoitukseksi.

Kun tatueeraus on onnellisesti kestäetty, ovat — kuten ennen on mainittu — samoalaiset nuoret miehiä ja naisia. He ovat valmiit avioliittoon. Eikä kauvan kestäkään, ennenkuin nuoret miehet ovat onnistuneet vaalissaan ja joko aivan yksinkertaisesti noutavat sydämensä valitun tahi myöskin lähettävät puhemiehensä ruokalahjoineen hänen isänsä luokse; jos tämä on kuollut, kääntyy puhemies vanhimman veljen puoleen. Jos tämä ja perhe hyväksyvät liiton ja ottavat vastaan tarjotun lahjan, on asia selvä. Nuoren naisen mieltä kysytään kyllä myöskin, mutta olipa tämä mikä hyvänsä, niin on sillä kuitenkin hyvin toisarvoinen merkitys, ja hänen täytyy säännöllisesti

sesti ennemmin tai myöhemmin taipua siihen, mitä perheen neuvosto on päättänyt.

Kihlausajan, jos siksi uskallan kutsua kahta tahi kolmea nyt seuraavaa kuukautta, käyttää morsiamen perhe hänen myötäjäistensä valmistamiseen. Tätä kutsutaan »Tongaksi» ja siihen kuuluu pääasiallisesti hienoja mattoja ja tapakankaita. Sulhasen mukanaan tuomia tavaroita kutsutaan »Oloaksi» ja siihen kuuluu sikoja, kananpoikia, kalastuskanootteja y. m. Suuressa hääjuhlassa vaihdetaan sulhasen ja morsiamen lahjat eikä saariväestön anteliaan tavan mukaan molempien asianomaisten perheitä ja ystäviä suinkaan unohdeta.

Hääjuhla pidetään morsiamen kotona tahi, jos nuori pari kuuluu huomattavaan sukuun, vapaassa luonnossa kylän yleisellä kokouspaikalla.

Sellaiset häät ovat sekä juhlalliset että tunnelmarikkaat, milloin ne joku harva kerta vielä vietetään siten kuin vanha samoalaistapa vaatii. Kristinuskon mukana ja lähetysaarnajain vaikutuksesta ovat nämä vanhat tavat kuitenkin melkein kokonaan hävinneet ja kirkollinen vihkiminen on tullut sijalle.

Mutta tarkastakaammepa hieman vanhoja samoalaisia häätapoja.

Kun sulhanen ystävineen sekä morsiamen perhe ovat saapuneet kyläalueen ympäri istutettujen puitten varjoon, odottaa morsian läheisessä talossa, puettuna kukkiin, näkinkenkäkaulanauhoihin ja kallisarvoisiin mattoihin.

Kun kaikki on selvillä, nousee hän ylös. Mattoa pitkin, joka on liitetty yhteen sangen monista tapakappaleista ja joka muodostaa pitkän käytävän poikki avoimen paikan, vaeltaa hän hiljaa odottavan sulhasen luokse. Hänen ystävättärensä seuraavat perässä häälahjoineen. He levittävät ne yleisön nähtäväksi morsiamen eteen ja palaavat sitten noutamaan toisia. Kun varasto on loppunut, tervehtii morsian läsnäolevia. Ja sitten seuraa

omituinen raakalaismainen näky, kun kaikki hänen ystävänsä vakuuttaakseen ihailuansa alkavat lyödä päätään veriin terävillä kivillä.

Kaiken tämän jälkeen jaetaan sulhasen »oloa». Sitten seuraavat iloiset pidot. Ja kun nämä ovat onnellisesti päättyneet, jatketaan niitä tanssilla ja laululla, ja näihin huveihin ottaa nuoriso sydämestään ja sielustaan osaa yömyöhään asti.

Samoalaiset kansat jakaantuvat perhekuntiin, jotka vuorostaan jakaantuvat ryhmiin ja haaroihin. Jokaisen erityisen perheenhaaran päämiehenä on päällikkö, *matai*. Ja kaikkien näiden alempiasteisten päällikköjen päämiehenä on koko perheen ylipäällikkö, *matai sili*.

Jokaisella samoalaisella päälliköllä on nimi, joka suoraan tahi ottopojan ottamisen kautta kulkee perintönä suvusta sukuun ja jonka nojalla hän nauttii asemaansa kuuluvia oikeuksia. *Matai* on joko ylipäällikön, *matai silin* alainen tahi on hän myöskin itsenäinen; tämä riippuu useimmiten niistä määräyksistä, joita perheen perustajat aikoinaan ovat antaneet.

Perheenjäsenten täytyy palvella *mataitansa* ja osoittaa hänelle kaikkea hänelle tulevaa kunnioitusta. Kukaan ei saa istua hänen matollansa. Kukaan ei saa juoda siitä vedestä, jota hän on ennen nauttinut. Yhteisillä aterioilla tarjotaan hänelle ensiksi. Häntä varten rakennetaan kylän keskelle ympyriäinen maja, jossa hän harjoittaa vieraanvaraisuuden kaunista hyvettä. Hän hallitsee patriarkaalisella tavalla. Ja milloin tärkeitä asioita on päätettävä, kysyy hän tavallisesti neuvoa perheeltä kokonaisuudessaan tahi erikoiselta ryhmältä.

Matai on joko yksinkertaisesti *alii* tahi myöskin *tulafale* — puhuja. Jälkimäinen arvonimi ei ole aivan yhtä huomattava kuin edellinen. Mutta *tulafale* on toiselta puolelta usein mahtavampi kuin *alii*. Samoalaisen kirjakielen puutteessa täytyy hänen pitää huoli vanhojen tapojen muistossa pysymisestä ja monimutkaisten juhla-

menojen oikeasta noudattamisesta. Ja vihdoin on hänellä tehtävä, joka ei ole vähemmän tärkeä, nimittäin *aliin* virallisena puhujana oleminen, jolloin hänellä on tuhat tilaisuutta taistella omien etujensa puolesta, ja — jos hän niin tahtoo — saada aikaan toraa ja eripuraisuutta päällikköjen kokouksessa, jossa valtiolliset asiat joutuvat keskusteltaviksi.

Kaikki samoalaiset, jotka eivät ole *matai* tai *tulafale*, ovat igoa vala'au, ja ne jaetaan kahteen luokkaan: nuori mies ja vanha mies.

Samoan löytö ja nimi.

Samoan saaria on kaikkiaan kahdeksan. Ne keksi 1722 hollantilainen maailmanympäripurjehtija Roggeven, vaikkakin Bourgainville myöhemmin vahvisti löydön, ja sen jälkeen vasta de la Pérouse nousi siellä maihin.

De la Pérouse joutui pian vaihtokauppoihin vaihdonhaluisten alkuasukkaiden kanssa, jotka aluksi olivat otaneet hänet vastaan jumalana. Muutamista lasihelminauhoista toivat he hänelle vastalahjoiksi viisisataa lihavaa sikaa, lukemattomat määrät kokospähkinöitä ja kyyhkysiä, kilpikonnia ja pieniä papukaijoja. La Pérouse kuvaa maata »ihanaksi maaksi, jossa ainoastaan häiritsemätön onni vallitsee». Ja alkuasukkia kutsui hän innostuneena maapallon onnellisimmiksi asukkaiksi, joilla ei ole mitään muuta tehtävää kuin lintujen elättäminen ja ensimmäisten ihmisten tavalla niiden hedelmien poimiminen, jotka villeinä kasvavat heidän päänsä yllä.

Kun alkuasukat olivat kostaneet erään de la Pérouse'n miesten tekemän vääryyden, surmaamalla heistä yksitoista, purjehti hän pois saarilta, voimatta edes haudata kuolleitaan, ja joutui lopullisesti haaksirikoon Santa Cruz ryhmän kareilla.

Samoa nimen synnystä ei tiede vielä näytä tulleen täysin yksimieliseksi. Muutamain tutkijain mukaan johtuu se perhenimestä *Moa*, joka nimi tarinan mukaan muinoin oli vanhalla kuningassuvulla, joka hallitsi pientä Manuan saarta ja sanasta »Sa», joka merkitsee m. m. kuuluva. Tämän mukaan merkitsisi Samoa Moan perheelle kuuluvaa.

Toiset tutkijat arvelevat, että samoalaiset polveutuivat uusseelantilaisesta Maoriheimosta, joka voi kehua vanhemmasta ja korkeammasta kulttuurista kuin mikään muu Etelämeren kansa, tahi että he ovat tälle ainakin läheistä sukua. Tämän johdosta olisivat samoalaiset tunteneet aina neljän metrin korkeuden saavuttaneet, nyt sukupuuttoon kuolleet Dinornis sukuun kuuluvat moalinnut, joilla oli tärkeä osa Maorikansan saduissa ja lauluissa, sekä kutsuneet saariaan niiden mukaan ja pyhittäneet ne niille.

Tätä teoriaa tukee se seikka, että samoalainen »Moa» merkitsee »kanaa» ja että sanan »Sa» voi myös kääntää »pyhitetty» (jollekin). Mutta koska kanaa ei tunnettu saarilla ennen valkoisen miehen tuloa ja nimi jo oli ikivanha, täytyy olettaa, että se todella tarkoittaa uusseelantilaista Moalintua eikä maahantuotua kanaa.

Nimen »Laivurinsaaret» lienee Samoaryhmä saanut niistä suurista merimiestiedoista, merimieskunnosta ja rohkeudesta, joka muinoin oli alkuasukkaiden tunnusmerkki. Nykyjään eivät samoalaiset enää tee niin pitkiä merimatkoja kuin heidän esi-isänsä aikoinaan. Heidän matkansa kanooteissa ja soutuveneissä vievät heidät harvoin kauemmaksi kuin omien saarien välille, mutta vielä tänäänkin ovat he taitavia kaikessa, mikä merimiesammattiin kuuluu. Maassasyntyneillä merimiehillä sanotaan olevan erinomainen suunnantuntemisaisti, ja ainoastaan poikkeustapauksessa he käyttävät hyväkseen muutoin niin välttämättöminä pidettyjä esineitä kuin merikorttia, mittapyörää (lokia) ja kompassia. Ja siitä huolimatta kuuluvat muut merionnettomuudet paitsi vähäpätöiset kolaukset laguuneihin tullessa ja niistä lähtiessä, harvinaisuuksiin.

Samoaalainen luomistaru.

Aikojen alussa oli »Leai» — Tyhjiys. »Leai»sta syntyi »Nanamu» — hyvä tuoksu. Ja tästä kehittyi »Efuefu» — höyry tahi savu, joka täytti »Leain».

Tästä savusta muodostuivat pilvet ja sittemmin »Eleele» — maa.

Kun maa oli muodostunut, nousi *Tangoloa* — alkuolento, luoja — loi »Masinan» — kuun, »Lan» — meren ja suolattoman veden. Valtaavan luonnonmullistuksen jälkeen pakenivat aurinko ja kuu taivaalle. Meri nieli maan kiinteän pinnan. Ja tästä nousi sitten tuli, joka meni naimisiin veden kanssa ja synnytti Samoan. Tässä äskensyntyneessä Samoassa asui ainoastaan kaksi olentoa, jotka elivät yli väkivaltaisen luonnonmullistuksen, »Moa» — kana — ja kyyhkynen, ja pian sen peitti vihreä sammal- ja ruohopuku, josta vähitellen kehittyi puita, pensaita, köynnöskasveja, käärmeitä ja lopuksi syntyi ihminen.

Käynti suurilla palmuistutuksilla.

Upolon läntisessä niemessä on Mulifanua, suurten palmujen maa. Täällä käynnistään kertoo eräs europalainen matkustaja seuraavaan tapaan:

Tie jota kuljimme, oli tasainen ja hyvä. Pienet hevoset olivat saaneet runsaasti kauraa ja olivat hyvällä tuulella. Eikä aurinko paahtanut peräti rasittavasti, sillä siellä täällä kohosi taajassa korkeita, tuuheita puita, jotka loivat ystävällisen varjon meihin ja tekivät matkustamisen kevyeksi.

Päästyämme Apian ja sen lähimmän ympäristön taakse ajoimme halki useiden suurien kylien. Niiden lähistöllä näimme, miten alkuasukkaat kalastivat laguunissa. Joskus he kahlasivat yksin ympäriinsä mukanaan keihäs tai pieni verkko seipäässä. Heidän verkkonsa olivat niin hyvin solmittuja ja niin hienosta aineesta, että me luulimme niitä ulkoa tuoduiksi. Mutta eräs englantia puhuva nuori mies vakuutti, että ne olivat kotimaista työtä. Niitä valmistettiin muutamissa kylissä jonkun matkan päässä rannikosta. Aineksena käytettiin hibiscuksen kuorta. Kuori asetettiin laudalle ja karkea ulkokuori raaputettiin pois simpukankuorella. Sen jälkeen kierrettiin jäljelle jääneitä säikeitä käsin säärtä vasten, kunnes niistä muodostui pitkiä, hienoja säikeitä. Ja sitten kudottiin niistä verkko puuneulalla. Mikään verkko ei ollut kahdeksantoista tuuman neliön alaa pienempi. Mutta muutamia kudottiin sadankin jalan pituiseksi ja suhteellisen leveiksi...

Mitä pitemmälle jouduimme Apiasta, sitä kauniimaksi näytti kansa tulevan. Nuoret naiset olivat täydellisiä kaunottaria. Ja miehet olivat erittäin upeita ja kauniskasvuisia. Oli oikein vaikuttava näky, kun he kävelivät tiellä, ruumiit hyvin öljytyinä, ruskeat kepit kädessä, kimmoisoin askelin, silmät valppaina ja älykäänä, tukka lumivalkoisena siihen vasta hierotusta korallikalkista tahi jo ruskeanpunaisena saman aineen lakkaamattomasta käyttämisestä. Useimmat sekä miehistä että naisista pitivät tapasta tehtyä lannesuojusta, jossa oli ruskeita, punaisia, valkoisia, mustia neliömäisiä tahi ympyrämäisiä kuvioita. Ja nämä tapasuojukset olivat valmistetut paperisilkkiäispuun — *Morus papyrifera* — sisäkuoresta, jonka naiset olivat liottaneet ja taputtaneet hienoiksi, paperinohuiksi lapuiksi, jotka sitten liisteröitiin yhteen haluttuun kokoon arrowjuuren tahmealla nesteellä.

Paperisilkkiäispuun kuoresta alkuasukkaat eivät ainoastaan valmista tapakangastaan, vaan käyttävät sitä muutoinkin hyödykseen. Sen nimi on samoaksi *Tutung*a. Sisämaassa kasvaa toinen *Salata* niminen puu. Molemmista kerrotaan vanha satu, jonka mukaan Samoassa ennen eli kaksi veljestä, toisen nimi oli *Tutung*a, toisen *Salata*, ja molemmilla heillä oli palmumaansa, joiden välillä oli tarkalleen merkitty rajaviiva. Kerran kulki *Tutung*a tämän rajan yli, ja tämä suututti *Salata*a siihen määrin, että hän alkoi moittia häntä siitä. Mutta *Tutung*a, joka oli sinä päivänä ylen pahalla tuulella, suuttui. Ja niin tuli riita veljesten välille.

Kun molempien veljesten vanhemmat saivat kuulla, mitä oli tapahtunut, pitivät he neuvottelun ja päättivät, että heidän poikansa olisivat erotettavat toisistaan. Rangaistukseksi siitä, että *Tutung*a oli pitänyt veljen omistusoikeutta niin huonossa arvossa, oli hänet nyljettävä, liotettava, taputettava vaatteeksi ja maalattava, niin että häntä voitaisiin käyttää ruumiin alastomuutta *Samoan ihmisaarilla*.

suojelemaan. Mutta Salata oli pakotettava muuttamaan saaren sisäosaan. Ja täällä hän oli saava pyhän ja kunnioitetun sijan, niin että ainoakaan ihminen ei vast'edes uskaltaisi häneen koskea. Joka kaikki myöskin tapahtui, kuten oli päätetty.

Kuten näemme, on yllä oleva tarina kovin julma, mutta se on samalla vertauksellinen kuvaus molempien puitten merkityksestä samoalaisille.

Mutta palatkaamme asiaan.

Eräessä kylässä vietettiin juhlaa. Eräällä lähetysseuraajalla oli jokin juhla, ja alkuasukajamat olivat panneet toimeen suuret kekkerit hänen kunniaakseen ja omaksi huvikseen. Kukin vieraista oli tuonut siihen antimensa.

Me nousimme ajopeleistä ja menimme aterioitsevien joukkoon. Meitä pyydettiin istuutumaan ja maistamaan ruokalajeja. Kaikki oli erinomaista. Ja ne annokset, joita etemme tuotiin miellyttävillä, vihreillä banaanilehdillä, olisivat riittäneet ravitsemaan kokonaisen perheen Europassa koko viikon ajan. Onnelliset samoalaiset! Luonto jakaa heille tuhlaavasti lahjojansa heidän itsensä tarvitsematta ankarasti katsoen edes kättä tahi jalkaa liikuttaa. Heillä on kaikkea, mitä he haluavat, lukuunottamatta luonnollisesti sitä, mitä valkoihoinen mies on opettanut heidät toivomaan! Ja siitä hädästä ja kurjuudesta, joka vallitsee valkoihoinen miehen kotimaassa köyhien keskuudessa, heillä ei ole minkäänlaista mielikuvaakaan. — Mitä on köyhänä oleminen? kysyvät he ihmetellen. — Mitä on hätä? Eikö valkoihoinen miehen maassa kasva vuodet umpeensa kokospähkinöitä ja banaaneja? Eikö siellä paista mitään aurinkoa? Eikö meri ole täynnä kaloja siellä kuten täälläkin? Eikö toinen anna toiselle, milloin tarvitaan?

Aterian jälkeen alkoivat toiset hovit.

Muistan erityisesti erään panttileikin. Kuidutonta kokospähkinää vieritettiin matolla, jonka ympärille nuorisoa oli kokoontunut. Kun hyrrä seisattui, täytyi

Tyttö Samoan saarilta.

sen osanottajista, johon päin pähkinän kolme silmää kääntyi, suorittaa joku tehtävä tahi esittää joku hauskuus. Milloin hänen täytyi laulaa joku määrätty laulu, joka tuotti yleistä iloa, milloin hän sai kavuta läheiseen palmuun ja pudistaa alas määrätyn joukon pähkinöitä. Ja joskus hänen täytyi suorittaa aurinkotanssi tahi arvata arvoituksia, joka etenkin lienee pidetty huvi.

Muutammat samoalaiset arvoitukset kuuluvat näin:

— Mikä mies ei koskaan lepää, vaan huutaa päivin ja öin? Vastaus: Riutoille iskevä kuuhu.

— Mitkä jättiläiset ovat aina valmiit sammuttamaan nälän ja janon? Vastaus: Kokospalmut pähkinöineen, jotka sisältävät lihaa ja maitoa.

Kaksikymmentä veljestä, jokaisella hattu päässä? Vastaus: Miehen kynnelliset sormet ja varpaat.

Me katselimme leikkiä pitkän aikaa. Toisen toisensa jälkeen täytyi esiintyä. Kokospähkinähyrrä käänsi kasvojansa joka puolelle.

— Tiedättekö, että kokospähkinä polveutuu ankeriaasta? kysyi mukanamme oleva englantilainen äkkiä.

— Ankeriaasta? Mahdotonta! Onko se samoalainen tarina — vai mitä te tarkoitatte?

Englantilainen nauroi.

— Katsokaas, näin vähän tiedätte asioista, jotka joka päivä ovat teidän lähimmässä ympäristössänne! Kerronpa siksi teille tarinan, koska se antaa hyvän käsityksen alkuasukajanten mielikuvituksesta. Eräs lähetysaarnaaja kertoi sen minulle. Ja tässä sen kuulette:

Tarina uskollisesta ankeriaasta.

Apian lähistössä asui mies ja vaimo sekä heidän Sina niminen tyttärensä. Eräänä päivänä vaimo noutaessaan suolavettä meren poukamasta sai ankeriaan vesisäi-

liönsä. Hän otti sen kotiinsa, pani sen maljaan ja lahjoitti sen Sinalle. Mutta kun ankerias, joka nyt oli kasvanut isoksi, niin että se tarvitsi vedellä täytetyn kuopan uidakseen, puri Sinaa käteen, päättivät vanhemmat, että sen täytyi olla joku paha jumaluusolento ja että heidän pitäisi kohta muuttaa paikalta välttääkseen onnettomuuksia, jotka muutoin varmasti heitä kohtaisivat.

Sanottu ja tehty. He alkoivat vaeltaa pitkin rannikkoa löytääkseen itselleen uuden kodin. Mutta kauvan he eivät olleet kulkeneet, ennenkuin he näkivät ankeriaan heitä seuraavan. Pai, mies, päätti silloin jäädä jälkeen ja rakentaa esteitä sen tielle. Äiti ja Sina saisivat jatkaa matkaansa. Ja kun kaikki vaara olisi ohi, kiiruhtaisi Pai heidän jälkeensä.

Kun Sina ja hänen äitinsä olivat kulkeneet hetkisen, huomasivat he, että ankerias edelleen oli heidän jäljissään. Äiti, joka oli huolissaan tyttärestään, pyysi häntä rientämään yksin. Itse hän pysähtyisi, kuten isäkin oli tehnyt ja rakentaisi korkean vuoren, jonka yli ankerias ei voisi madella.

Sina jatkoi matkaansa yksin. Mutta ankerias seurasi häntä yhtä uskollisesti. Ihmiset, joita hän tapasi tiellä, vetäytyivät kauhistuneina syrjään. Kukaan ei uskaltanut lyödä kuoliaaksi hänen seuraajaansa. Ja kun kukaan ei myöskään tahtonut korjata sitä majaan, täytyi tytön lakkaamatta rientää eteenpäin.

Vihdoin luopui Sina kaikesta toivosta päästä koskaan vapaaksi kiusallisesta ankeriaasta. Hän kääntyi ja alkoi jälleen lähestyä kotipaikkaansa. Mutta sitä ennen kulki hän erään kylän ohi, jonka päällikkö tarjoutui häntä auttamaan.

— Ole sinä vain kaikessa rauhassa, sanoi hän. — Me pidämme huolen sinun vainoojastasi.

Sinan levätessä kaikessa kiireessä levitetyillä matoilla ja ankeriaan ulkopuolella odottaessa päällikkö valmisti juoman, joka oli sekoitettu kaikkein myrkyllisimmistä

yrteistä, mitä hän tunsi ja mitä hän saattoi kiireessä nou-
taa metsästä. Kun juoma sitten oli valmis, kaasi hän sen
erityiseen maljaan ja kannatti sen ulos ankeriaalle.
Mutta kun tämä oli sen juonut ja tunsi loppunsa lähe-
nevän, kutsui hän Sinan luokseen ja uskoi hänelle vii-
meisen toivomuksensa.

— Ota minun pääni, — sanoi hän — kun minä olen
kuollut ja päällikkö on minut keittänyt. Hautaa se
majan ulkopuolelle. Ja sitten saat nähdä, miten hyödylli-
seksi minä tulen sinulle.

Sina teki niinkuin ankerias oli toivonut. Vihdoin kas-
voi kuolleesta ja keitetystä päästä palmu, ja tästä pal-
musta hän sai lehtiä matoiksi ja viuhkoiksi, katonkatteeksi
ja moneen muuhun tarkoitukseen. Ja kun hedelmät
olivat kypsiä ja hän kuori pois niiden ulkoverhon, huo-
masi hän, että uskollisen ankeriaan kasvot olivat kuvas-
tuneet sisäkuoreen. Siinä näkyivät sekä silmät että suu.
Ja tästä suuresta rakkaudesta tuli Sina niin liikutetuksi,
että hän kertoi siitä kaikille, jotka tahtoivat sitä kuun-
nella. Siitä lähtien tietää myöskin koko Samoa, että
kokospähkinäpuu polveutuu ankeriaasta.

Pienillä hevosillamme oli ollut oivallinen lepoaika,
kun me taas jatkoimme matkaamme. Ei paraskaan
ajaja olisi voinut niitä säästää paremmin kuin me. Ja
vaikka matkamme ei täten edistynytäkään yhtä nopeasti
kuin jos edessämme olisi ollut täysiveriset englantilai-
set hevoset, sujui matka kuitenkin aivan kohtalaisesti,
ja meillä oli hyvää aikaa kiinnittää huomiomme kaikkeen,
mitä tien molemmilla puolin tapahtui.

Meitä kohtaavien naisten ja lapsien ruumiit olivat so-
pusuhtaisesti muodostuneet ja heidän hipiänsä oli loist-
tava, hieno ja silkinpehmainen. Näin ei ollut kuitenkaan
aina lukuisain pienten lasten laita, jotka hyökkäsivät
ulos majoista tervehtiäkseen meitä, kun kuljimme ohi.

Useilla niistä oli tulehtuneet ja märkäiset silmät. Ja joskus näimme pieniä raukkoja, joiden koko ruumis oli pahalaatuisen ihottuman peitossa, jonka haavoista usein vuosi veri. Tätä tautia kutsuttiin Tonaksi — Papilloma trophicum — ja johtuu se alkuasukantien käsityksen mukaan siitä että vaimot, ennen lapsen syntymistä, syövät ylenmäärin raakaa kalaa.

Tämän taudin parantavat samoalaiset lapselle kovin kipua tuottavalla tavalla. Kun haavat ovat ruvettuneet kylvettävät he hänet suolavedessä, hankaavat sitten karhealla harjalla, niin että kaikki ruvettuma lähtee pois ja alkaa vahva verenvuoto. Sen jälkeen hierotaan koko ruumis raudanruosteesta ja väkevästä sitruunanmehusta sekoitetulla aineella. Ja sitten jätetään haavat parantumaan, joka tapahtuu arvettomasti ja johon menee mennen viikon aika.

Sairaita ihmisiä ei muutoin nähdä usein Samoassa. Spitalisten luku esim. on paljoa pienempi kuin Sandwich saarissa ja Tahitissa. Keuhkotautien sanotaan pääasiallisesti vaivaavan niitä alkuasukkaita, jotka ovat ruvenneet käyttämään europpalaisia pukuja. Ja kiusallisen elefantiasistaudin sanotaan olevan häviämään päin koko Samoasta.

Kylien lähistöllä kuljimme muutamien hautojen ohi. Ne olivat aivan majojen lähellä ja olivat valtaavien kiviröykkiöiden peittämät. Vainajat nukkuivat siellä aivan sen paikan vieressä, missä he olivat viettäneet maallisen elämänsä. He lahosivat hiljaa, pää käännettynä itään päin, käärittyinä mattoihin, joita peitti valkoinen hieta. Elävät kulkivat joka päivä heidän leposijojensa ohi. Yötulen loimuava liekki heijasti kiviröykkiöihin. Ja täten he olivat vielä rakkaitensa luona ja elivät heidän muistossaan kauvan.

Vihdoinkin olimme perillä Mulifanuassa. Kokospalmuja kohosi toistensa vieressä niin pitkälle kuin silmä saattoi kantaa. Hehtaari toisensa jälkeen — yhteensä

kaksituhatta — oli täällä viljelyksenä. Kaksituhatta tonnia kopraa kuljetettiin täältä vuosittain. Se on eräs D. H. P. G:n *) hienoimpia istutuksia ja tuottavimpia tulolähteitä.

Kokospähkinäpalmu alkaa antaa satoa viisi tai kuusi vuotta istutuksen jälkeen. Kahdeksan-vuotiaana se antaa vuosittain noin seitsemänkymmentä tai kahdeksänkymmentä pähkinää, joskin saattaa tapahtua, että joku yksityinen palmu saattaa kantaa aina sataan hedelmään saakka. Kun hedelmät ovat täysin kypsiä, putoavat ne maahan. Ja nyt ne valmistetaan kopraksi, joka tapahtuu sillä yksinkertaisella tavalla, että ne halotaan veitsellä tai kirveellä ja sitten levitetään päivänpaisteeseen sisäpuoli ylöspäin. Kun valkuainen eli sydän on eronnut kuoresta, kuivunut ja rypistynyt kokoon sekä alkanut levittää kuulumattoman makeaa ja äitelää lemua, on kopra valmista. Se pannaan säkkeihin ja lähetetään ulkomaille sekä jalostetaan sittemmin kaikenlaatuisiksi öljyiksi — kone- ja salaattiöljystä sardiini- ja tukkaöljyyn.

— Kopran viljeleminen on tuottavaa liikettä — sanoi englantilainen ystävämme. — Minä olen ollut liikkeessä monta vuotta ja tunnen sen ansiot. Se on erinomainen sekä raaka-aineen lähettäjiille että välikauppiaille.

— Mutta työvoima? ihmettelimme me. — Kuinka voi liike ja muut istuttajat saada samoalaisia tekemään työtä? He maksavat varmaan äärettömät palkat.

Englantilainen hymyili.

— Jos istuttajat odottaisivat kunnes samoalaiset alkaisivat työskennellä, niin saattaisivat he yhtä hyvin jättää kaikki sikseen. Ei, heidän täytyy varata itselleen työvoimaa muualta. D. H. P. G. liikkeellä on oma moottorialuksensa. Sillä se tekee vuodessa kolme, neljä

*) Die deutsche Handels- und Plantagengesellschaft in der Südsee, etelämeren suurin toiminimi.

retkeilyä Salomon-saarille noutamaan alkuasukkaita. Joka kerta palaa se tuoden mukanaan elävän lastin, jossa on noin kolme- neljäsataa miestä ja naista. Ne ovat jonkinlaisia nykyaikaisia, hallituksen hyväksymiä orjamatkoja. Virallisesti tehdään näiden ihmissyöjäparkain kanssa — sillä melkein kaikki he ovat ihmissyöjiä — työsopimus. Heille taataan palkkaa vuodessa sataneljä- kymmentäneljä markkaa, vapaa asunto ja vapaa ruoka. Mutta palkkaa ei makseta koskaan käteisesti. Tiliä tehtäessä vetää liike maksusta pois vaatteet, työkalut ja tupakan, jotka se on jättänyt etukäteen kolmen ensimmäisen vuoden aikana. Nämä tavaransa saavat työmiehet noutaa liikkeen kahdesta puodista. Mutta muutamia päiviä ennen sitä muuttaa liike kaiken hylky- ja roska- tavaravarastonsa mainittuihin puoteihin. Tavaroista lasketaan samat hinnat kuin jos ne olisivat uusia. Suureksi ei siis lopulta jää se, mitä petetyt mustaihoiset vihdoin itse asiassa saavat kolmivuotisesta työstään, jolleivät he nimittäin sitä ennen ole nääntyneet oudosta ilmastosta, kovasta kohtelusta ja viheliäisestä ravinnosta; kaikki on yksinkertaisesti häpeämätöntä keinottelua.

Mietimme mielessämme eikö englantilainen ystävämme hieman liioitellut.

— Myöntäkää, sanoimme me, että te ette pidä saksalaisista ja että tämä tekee teidän arvostelunne katkeraksi. Me olemme oppineet tuntemaan näiden joukossa mitä inhimillisimpiä ja rakastettavimpia hallituserroja. Eivät he suinkaan sallisi kovaa kohtelua, huonoa ruokaa ja kaikkea muuta, mistä te syytätte liikettä?

— Myönnätkö, etten pidä saksalaisista. Niin, miksipä en sitä tekisi? He ovat raakaa ja jyrkkää kansaa kokonaisuudessaan. Ja heidän politiikkansa on samanlaista. Hallitus! Yksityisinä ovat ylemmät virkamiehet kenties maailman parhaita ihmisiä. Mutta sitä seikkaa minä en tunne, koska minulla ei ole kunniaa olla heidän tuttavinaan. Mutta minä asun Tivolihotellissa Apiassa ja olen

oikeustalon ja »putkan» naapurina. Joka aamu kello kahdeksan minut herättää mitä kauhistuttavin huuto ja ulvonta. Hallitus pieksättää silloin maahantuotuja kii-nalaisia työntekijöitä. Nämä ovat samanlaisia orjia kuin liikkeen ihmissyöjät. He eivät saa poistua ilman numeroaan, joka on kannettava täysin näkyvänä käsivarren ympärillä. Kello yhdeksän jälkeen illalla eivät he yleensä saa lähteä ulos. Työpäällikkönsä ilmiannosta ja ilman pienintäkään mahdollisuutta saada itseään puolustaa tuomitaan heidät ruoskittavaksi. Ja niitä iskuja ja lyön-tejä, joita heidän työnantajansa heille sillä välin antavat, ei heidän hyväksensä lasketa . . .

Me vaihdoin puheenaihetta . . .

Mataafa, samoalaisten kuningas.

Mulinuussa oli — kertoo europalainen matkustaja — pyöreä maja, joka ei ollut ainoastaan suurempi kuin kaikki muut lähellä olevat, vaan siinä herättivät erityistä huomiota sen taitehikkaasti palmikoidut bamburuokoseinät ja iso musta-valko-punainen Saksan valtakunnan lippu, joka liehui aivan lähellä korkean maston huipussa.

Ja tultuaan majan sisälle kertoo hän näkemästään seuraavaa:

Päivän häikäisemät silmäni olivat tuskin tottuneet miellyttävään varjoon, joka levisi korkean katon alle, kun huomasin, että en ollut tavallisessa samoalaisessa asunnossa. Kattoparruilla oli harvinaisen suuri määrä kääröjä. Kava-malja oli erinomaisen iso. Katon reunustalla riippui suuri kivipiirros keisari Vilhelmistä mustalla ja valkoisella tapa-alustalla. Vierellä oli paavin sekä kuvernöörin, tohtori Solfin kuva. Ja lattialla oli kolme isoa, kamferipuista arkkua, kauneimpia, mitä tähän asti olin nähnyt käydessäni samoalaisessa majassa.

Mutta nämä olivat vain yksityiskohtia.

Siellä istui vanha mies ainoastaan muutamien tuumien korkuisella fidshiläismattovuoteella. Alapuolella olevat matot olivat paksumpia, mutta sitten ne tulivat yhä hienommiksi ja hienommiksi, kunnes ne olivat sametinpehmoisia ja loistivat ikäänkuin ne olisivat olleet palmikoidut puhtaimmista kultasäikeistä eivätkä paljaista kuivuneista ja riivityistä lehdistä. Hän teki mahtavan

vaikutuksen, hänen hartiansa olivat voimakkaat, rinta leveä, niska voimakas ja lyhyt, suuri, luja pää, jonka lumivalkoinen lyhyeksi leikattu tukka ja viikset ynnä harva parrantynkä olivat omituisessa ristiriidassa hienosti ryppistyneen päivänpaahtaman tumman ihon kanssa. Kaunis, joskin hieman leveä nenä, viisaat vakavasti katselevat silmät tuuheiden, valkoisten kulmakarvojen alla ja suorat, syvät viivat nenäjuuresta suupieliin muodostivat kasvot, joiden tarmo oli silmiinpistävä. Ja kaikkeen tähän yhtyi jokin arvokkaisuus, jota ei ole helppo kuvata ja joka ei voi olla silmiin pistämättä. Kaikki teki heti sen vaikutuksen, että edessäni oli joku suuriarvoinen päällikkö.

Vanhuksella, jonka iän saattoi arvioida noin seitsemäksikymmeneksi vuodeksi, oli kaulassa ketju punaisia kukkia sekä yksinkertainen rukousnauha, josta pieni hopea-amuletti riippui avoimelle rinnalle. Vyötäisten ympärillä oli hänellä tummansinisestä, maahantuodusta kankaasta valmistettu lava-lava. Kädessä puoleksi-poltettu samoalainen sikari. Ja sylissä hänellä oli vihdoin ristissäolevilla säärillä oivallinen hevosenjouhinen karpäistöyhtö, hyvin kiillotetussa puupitimessä, jonka kädensijan ympärillä oli loistava hopeahela.

Tällainen oli Mataafa, Samoan kuningas, — joskaan saksalaiset eivät häntä virallisesti siksi tunnustaneet ja jonka arvonimen sitäpaitsi v:n 1899:n komissioni poisti. Kuitenkin sai Mataafa aikoinaan keisari Vilhelmiltä korkeimman kaikista arvonimistä, mikä alkuasukkailla on, nimittäin kunnia-arvonimen »Alii-Sili» — korkein herra tahi korkein päällikkö. Vuosien kuluessa on hän sitäpaitsi saanut hallitukselta joukon arvokkaita lahjoja: ison, kauniin talon Apiavuoren rinteellä, hevosia ja vauvoja, pitkän veneen ja hopeahelaisen karpästöyhdön, jota esinettä alkuasukkaat melkein aina pitävät mukanaan ja jolla he karkoittavat lentoon karpäsiä, jotka ovat niin alhaisia olentoja, että niitä ei saa käsin koskettaa.

Ja hänen asemansa tekee myöskin merkittäväksi se huomaavaisuus ja kohteliaisuus, jota saksalainen kuvernööri ja hänen päällystönsä hänelle kaikissa tilaisuuksissa osoittavat, hyvin tietäen, että vanhan miehen sana ja vaikutusvalta painavat paljon neuvotteluissa ja alkuasujanten toiminnassa.

Mataafan kaikki arvonimet ja nimet, jotka ovat saadut eri piireistä ja yhdistetyt muutamien vanhojen mattojen omistamiseen, kuuluvat seuraavasti: Tupau Mataafa, Tuiavana, Tuiatua, Gatoaitetele, Malietoa, Mataafa, Tangaloa ja Lilomaiava. Ja näiden lukuisien arvonimien kantaja ei ole ainoastaan muodoltaan, istuessaan kuniissa majassaan loistavalla matollaan, vaan myöskin luonteeltaan ja elämäntarinansa vuoksi harvinaisen hauska ja mieltäkiinnittävä ihminen.

Täytyisi kokonainen kirja, jos rupeisimme lähemmin kuvaamaan kaikkia niitä kahakoita ja taisteluja, jotka Samoassa taisteltiin vuosien 1872 ja 1900 välillä ja joissa Mataafan merkitys oli erittäin suuri.

Samoalaisten eri puolueet, jotka eivät voineet sopia siitä, kenen he ottaisivat kuninkaakseen, kohtasivat toisensa monta kertaa taistelukentällä. Kolme suurvaltaa, — Englanti, Saksa ja Amerikka — jotka tahtoivat kukin osansa, jolleivät juuri kaikkia saaria, kiihottivat heitä ja kiistelivät sitäpaitsi keskenään tavalla, joka ei ollut suinkaan suurvaltojen arvon mukainen. Vallitsi yleinen sekamelska. Rannikkoja pommitettiin. Iskuja annettiin. Suojelusjoukkoja laskettiin maihin. Lippuja pystytettiin. Englantilainen lähetystoimi, jolla oli suuri vaikutusvalta, kolmen valtiomahdin konsulit ja sotailavastojen päälliköt vehkeilivät toisiaan vastaan milloin alkuasujanten ja heidän valtiollisten järjestöjensä mukana, milloin niitä vastaan.

Seikkailijoilla ja onnenonkijoilla oli näinä vuosina kultaiset ajat Samoassa. Tehtiin mitä uskomattomim-

pia ilkitöitä. Eräs englantilainen asianajaja laahasi eräänä päivänä Saksan lipun alas ja polki sen lokaan. Muuan saksalainen juomasankari kosti särkemällä oikeustalon ikkunat, englantilaisen ylituomarin siellä ollessa. Eräänä päivänä nostivat englantilaiset oman lippunsa samoalaisen yläpuolelle ja ottivat samoalaisen saariryhmän haltuunsa. Tämä »omistaminen» vaihdettiin myöhemmin lyhytaikaiseen »kauppa- ja ystävyyssopimukseen». Alkuasukkaat alistuivat milloin yhden, milloin toisen valtan suojelukseen. He lähettivät persoonallisia kirjelmiä sekä keisari Vilhelmille että kuningatar Viktorialle. Ja kun vihdoin Malietoa Laupepa, viimeinen kruunattu kuningas, joka heikkoutensa vuoksi oli suureksi osaksi ollut syypää vallitsevaan epäjärjestykseen, kuoli, jatkautuivat samoalaiset kahteen puolueeseen, joista toinen kannatti Tanua, Lontoon lähetyssaarnaajain erityistä suosikkia, ja toinen katolilaista Mataafaa, jota saksalaiset olivat pitäneet viisi vuotta maanpakolaisuudessa Jaluitsaarella, mutta jonka he nyt sallivat palata.

Mutta joskin päällikköjen enemmistö tahtoi ehdottomasti Mataafaa kuninkaaksi, eivät politikoiivat lontoolaiset lähetyssaarnaajat tahtoneet taipua. He varustivat seitsemäntoista vuotiaan ehdokkaansa ja hänen kannattajansa aseilla ja ampumavaroilla. He suojelivat heitä alueellaan. Ja kun Mataafan soturit kävivät heidän kimppuunsa ja pakottivat heidät pakenemaan, täytyi sekä Tanun että hänen väkensä peräytyä merelle ja hakea englantilaisen Porpoise sotalaivan kanuunien suojaa, mutta he saivat melkein kaikki surkealla tavalla surmansa. Heidät yllätti näet vaikea myrsky, täytti heidän kanoottinsa vedellä ja pani heidät alttiiksi kauheille kärsimyksille, jota kaikkea englantilaiset päälliköt laivankantensa korkeudesta kylmäverisinä ja panematta rikkaa ristiin heidän auttamisekseen katselivat, kunnes saksalaiset vihdoin ottivat armoihinsa ja pelastivat nämät puoliksi paleltuneet saaristolaisparat,

jotka heidän liittolaisensa englantilaiset näin häpeällisesti jättivät oman onnensa nojaan.

Mataafan luonteessa yhdistyy lujuus ja kukistumaton rohkeus, kaksi miehevää hyvettä, sydämelliseen lempeyteen, joka hänen katkerinten vihamiestensäkin tulee tunnustaa. Ilman häntä — sanotaan — olisi, lukuunottamatta katolista lähetyskuntaa ja siihen kuuluvia, jokainen valkoihoinen, niin mies kuin nainen, saanut surmansa viimeisissä levottomuuksissa. Sillä molempien englantia puhuvien valtojen yli kaiken kuvaimiskyvyn nouseva julmuus oli synnyttänyt hädän ja kurjuuden päivänpaisteisille saarille ja ärsyttänyt niiden muutoin niin ystävälliset asujamet mielettömään raivoon. Ilman häntä kinastelisivat ja taistelisivat eri päälliköt kenties vielä tänäänkin saksalaisesta yliherruudesta huolimatta. Ja miten olisikaan käynyt valkoihoisille ilman Mataafaa, kun suuren myrskyn jälkeen maaliskuussa 1899 haaksirikkoontuneiden ja särkyneiden sotalaivojen pirstaleet täyttivät Apialahden rannat, kun sadat miehet taistelivat henkensä edestä kamalissa hyökyaalloissa ja kun pelastuneet harhailivat rannoilla ilman aseita, vaatteita tahi ravintoa? Tässä tilaisuudessa näytti Mataafa paremmin kuin koskaan ennen, kuka ja millainen hän oli. Hyvin linnoitetusta asemastaan vuorilta lähetti hän soturinsa lahdelmaan pelastamaan, mitä oli pelastettavissa. Kuolemaahalveksivalla rohkeudella heittäytyivät uimataitoiset vahvat miehet valkovaah-toisiin laineihin. He muodostivat ketjun, kunnes he seisivat leukaansa asti vedessä. He pitivät toisistaan kiinni melkein yli-inhimisellä sitkeydellä. Ja siten he myöskin onnistuivat omaksi ja jalon päällikkönsä unohtumattomaksi kunniaksi pelastamaan suuren osan hätään joutuneista merimiehistä, jotka eilen olivat taistelleet heitä vastaan ja pommittaneet heidän kyliään ja jotka huomenna todenmukaisesti jälleen alkaisivat väärää taisteluansa ryöstönhimon ja sorron vertatippuvan lipun alla.

Faamun pidot.

Majassaan asui Faamu, eräs Samoan kuninkaallisia prinsessoja ja edellisessä luvussa mainitun, tunnetun samoalaisen kuninkaan Maliatoa Laupepan tytär. Hän istui tavallisesti keskellä majaa ja työskenteli, milloin kutoen uutta »titiä», tanssivyötä, milloin palmikoiden kukkaseppelettä niskaansa tahi tukkaansa varten.

Sukunsa vuoksi oli Faamulla luonnollisesti huomattava asema. Tultuaan Taupouksi joutui hän emäntänä kaikissa juhlallisuuksissa monien erilaisten ihmisten yhteyteen. He ihailivat häntä kaikki, sekä alkuasukkaat että valkoihoiset. Ja sanottiin, että ainoakaan samoalaisprinsessa ei ollut aikaisemmin eikä myöhemmin koskaan niin yleisesti pidetty kuin hän.

Tuoksuvana lauhana kuutamoilta piti Faamu parin vieraansa kunniaksi suuren juhlan. Mukana ollut eurooppalainen antaa siitä elävän kuvauksen, jota tässä seuraamme.

Faamun majan ympärille oli kokoontunut kehään suuri joukko kutsumatonta naapuristoa. Siellä oli ainakin kaksisataa alkuasukasta.

Itse majassa, jossa silmää häikäisi kahdentoista, ehkä useammankin hyvin puhdistetun öljylampun valo, istui emäntä tavan mukaan keskellä lattiaa, joka illan kunniaksi oli kokonaan peitetty hienoilla, kullallekimaltellevilla matoilla. Joukko tummanpunaisia hybiscuskukkia tukassaan ja puettuna vaaleansiniseen, pitkään, kevytpoimuiseen hameeseen otti hän vastaan vieraansa

ja osoitti heille paikat. Mitään esittelyä ei tapahtunut. Me olimme kaikki emäntämme ja sellaisina myöskin toistemme ystäviä. Nimi! Mitä se vaikutti asiaan? Arvo-nimi? Kuka sellaista kysyi?

Vieraiden vähitellen saapuessa oli meillä aikaa katsella ympärillemme. Muutoin niin aistikkaan yksinkertainen maja oli melkein tuntematon. Lukuisat tukipilarit ja poikkiparrut olivat aistikkaasti koristetut äskenleikatuilla palmunlehdillä, joiden tummasta vihreydestä lukuisia valkoisia jasmiinikukkia silmää viehättäen loisti. Katosta riippui tuoreita köynnöksiä, joita oli punnottu lehdistä ja kauniista kukista. Ja määrättyllä paikalla oli kelpo *tanoa* valmiina juhllalista kavaa varten, jolla juhla aikanaan oli aljettava ja ystävyys kaikkien läsnäolevien kanssa yhä enemmän vahvistettava.

Matoille, majan ulkoreunan sisälle oli Faamu asettanut vieraat eri ryhmiin.

Toisella pitkällä seinällä istuimme me papalangi — europalaiset. Toisen lyhyen seinän ääressä olivat vanhat alkuasukkaat. Niitä oli noin tusina. Ja arvokkaan näköisiä ukkoja he olivat. Heidän kasvonsa monine ryppyineen ja vakoineen tekivät arvoa-vaativan vaikutuksen. Silmät katselivat niin lempeästi ja ystävällisesti. He keskustelivat niin kohteliaasti ja hiljaa. Ja keskellä heidän piiriänsä istui erityisesti kunnioitettuna nuori Tanu, Faamun veli ja aikoinaan vallanhimoisten lontoolaislähetysaarnajain kuningasehdokas, vastaehdokas katolilaiselle Mataafalle, jonka ympärille koko samoalainen kansa oli kokoontunut niin yksimielisenä ja määräsätietoisena.

Pitkällä sivulla meitä — papalangeja — vastapäätä oli nuorisolla sijansa. Kylki kyljessä oli siinä noin neljäkymmentä nuorta miestä ja naista. Heidän silmänsä loistivat odottavaisesti. Heidän virheettömät valkoiset hampaansa kimaltelivat täyteläisten huulien välistä. Heidän naurunsa helisi. Sukkeliä muistutuksia sinkoili

Samoan ihmesaarilta.

edestakaisin. Se oli suloista nuorisoa, suloista nuorisoa . . .

Majan ulkopuolella istuivat kutsumattomat taajoissa riveissä. Koko naapuristo oli siellä. Monta sataa henkilöä. Ja heidän takanansa keittuhuoneissa liikkui joukko toimeliaita nuorukaisia uunien ääressä. Ja taampana kiiluvat silmät todistivat, että naapuriston kaikki kisset ja koirat olivat saapuneet saamaan osansa pidoista.

Näin olivat kaikki vieraat vähitellen saapuneet. Kahden nuoren naisen seuraamana asettui Faamu kavamallan taakse ja valmisti suurilla juhlallisuuksilla vieraanvaraisuusjuoman. Muuan vanha Tulafale omisti jokaiselle vieraista muutamia kauniita sanoja. Lähetysaarnajain läsnäolosta huolimatta uhrattiin myöskin jumalille heidän osansa. Ja kun tanoa vihdoinkin oli tyhjä ja pantiin syrjään, lähetti Faamu sanan keittuhuoneeseen, että nyt oli *vaisalon* aika.

Tämän kutsun saatuaan kiiruhtivat nuoret miehet keittuhuoneeseen. He toivat kukin kokospähkinämajansa ja vihreän pergamenttimaisen lehtensä, joka oli tarkoitettu lusikaksi. Jokainen vieraista sai maljansa ja lusikkansa. Maljassa höyryävä ruokalaji oli *vaisalo*. Sillä oli ruokahalua herättävä tuoksu ja se maistui vieläkin paremmalta, vaikka se ei ollutkaan mitään muuta kuin raaputettua, omassa maidossaan keitettyä nuorta kokospähkinää, johon oli lisätty arrowjuurta. Nautittuani tätä muutamia lusikoita — anteeksi — lehtiä tunsin itseni harvinaisen ravituksi ja tyytyväiseksi. Minut valtasi jonkinmoinen uuvuttava hyväntuntemus. Nojauduin mukavasti erääseen katonreunan tukipilariin. Ojensin mukavasti koipeni matolle. Otin vastaan äskentarjotun, kotonatehdyn sikarin. Puhalsin hiljaa muutamia kevyitä sauhukiemuroita. Suljin puoliksi silmäni. Ja sitten annoin juhlan vieriiä editseni kirjavine kuvineen . . .

Tuoksuen ja loistaen kokospähkinäöljystä, jolla ko-
meat, ruskeat ruumiit olivat runsaasti voidellut, järjes-
tyivät nuoret miehet tanssiin kolmessa rivissä. Säät
ristissä päällekkäin siten, että jalat esteettömästi saattoi-
vat liikkua, istuivat kauneimmat ja lujarakenteisimmat
miehet ensi rivissä. Heidän keskellään oli nuori päällikkö,
jättiläinen, jolla oli valtaava, vaikeasti kiinnitettävä
tinga päähän sidottuna ja kallisarvoinen sarvivalaan-
hampainen kaulanauha niskassa. Vyötäisillä oli kai-
killa pienet verhot ruskeareunaisesta tapasta, jotka oli-
vat sidotut juhlaa varten erityisesti valmistetulla tanssi-
vyöllä, johon oli kiinnitetty nuoria lehtiä ja kukkia.
Päässä heillä oli pieni bananinlehtinen hattu ja kau-
lassa riippui *ula*, — kaulavitja — valmistettu panda-
nin tuoksuvista, punaisista hedelmistä, samalla kun käsi-
ja jalkanivelet olivat kaunistetut hienoilla, pienillä lehti-
seppeleillä.

Jonkun verran syrjässä nuorukaisista istui yksinäinen
omituinen olento. Se oli tavanmukainen narri, jota il-
man ainoakaan samoalainen juhla ei ole oikein onnis-
tunut. Hänen kasvonsa olivat vanhat ja hennot. Sil-
mät harhailivat. Odottaen että tanssi, jota hänen tuli
ivata, alkaisi, käänteli ja väänteli hän itseään kuin ri-
kinkukko. Ja sillä välin suuntasi hän milloin yhdelle,
milloin toiselle läsnäolevalle alkuasukkaalle pilkallisia
huudahduksia ja liioittelevia eleitä seuraavia sukke-
luuksia, jotka kerran toisensa jälkeen herättivät kuuli-
joissa äänekästä mieltymystä ja naurua ja tavantakaa
kiihoittivat häntä uusiin ponnistuksiin huomion kiinnit-
tämiseksi itseensä.

Äkkiä alkoi laulu ja tanssi. Nuorukaiset virittivät
sävelen, pienen moniäänisen laulun, jota toistettiin niin
kauvan kuin leikki kesti. Sen tahti tuli yhä nopeam-
maksi ja nopeammaksi. Ja lopuksi se tuli niin hurjan
vauhdikkaaksi, että tanssijat ainoastaan äärimäisellä
vaivalla pysyivät mukana.

Itse tanssi oli omituinen ja sen suorittivat ensimmäisen ja toisen rivin nuorukaiset istuallaan. Siihen yhtyi erilaisia nopeita liikkeitä. Koivet liikahtelivat edestakaisin. Yläruumis taipui ja ojentautui jälleen, kääntyen oikealle ja vasemmalle. Käsivarret ja kädet ojentautuivat — yhdessä tahi kumpikin erikseen — ulos ja ylös, sivuille, eteen- ja taaksepäin. Pää pyöriskeli ja teki nopeita käännöksiä. Ja kaiken tämän kestäessä löi toisen jalan isovarvas lakkaamatta istuinmattoihin. Erehtymättä kertaakaan osoitti se tahtia. Oli käsittämätöntä, miten se saattoi pysyä sekaantumatta. Todellakin ihmeellinen taidonnäyte. Mikään ei loukannut silmää. Joka liike osotti ylevyyttä ja siroutta. Ja kaikki tapahtui sellaisella levollisuudella ja notkeudella, että se saattoi polveutua ainoastaan vuosisatojen kuluessa huolellisesti kehitetystä ja peritystä plastillisuudesta.

Tämä omituinen huvi kesti noin viisi minuuttia, kunnes oli saavutettu sellainen huimaava nopeus, että sitä ylemmäksi pääsy näytti mahdottomalta. Silloin taukosi laulu äkkiä ja tanssijat pysähtyivät samassa hetkessä. Mutta pysähdys ei tullut pitkälliseksi. Muutamien minuuttien kuluttua kajahti uusi laulu. Ja sitten alkoi uusi tanssi mitä uskomattomimpine lantiontaivutuksineen ja kierroksineen, jossa nuorten miesten sitkeys tuli mitä kovimmalle koetukselle ja joka ei päättynyt ennen kuin kaikki osanottajat, sekä laulajat että tanssijat, olivat perinpohjin uupuneet.

Kun vilkkaat suosionosoitukset, jotka seurasivat tätä esitystä, olivat tauonneet, ilmestyi Faamu, joka hetkeksi oli poistunut, mitä hämmästyttävimmässä loistossaan.

Hän oli heittänyt päältäään vaaleansinisen hameensa ja hänellä oli nyt ainoastaan kullankeltainen olkimatto vyötäisten ympärillä. Tämän kevyen puvun yllä oli loistavan kaunis titi punaisista villeistä kukista. Kaulan ympärillä loisti tavanmukainen komeista keltaisenvalkoisista sarvivalaan hampaista tehty kaulanauha. Ja ympäri

Tyttö Etelämereltä (Tongasta)

karhean, nokimustan tukan, joka oli kammattu kahdeksi valtaavaksi, paksuksi pensaaksi, oli harvinaisista kukista muodostettu pieni seppel, kukista, jotka olivat keltaisia kuin sinapinsiemen ja niin väkevätuoksuisia, että koko suuri maja täyttyi mitä huumaavimmasta tuoksusta.

Täyteläisillä käsivarsilla ja kapeilla säärillä kimalteli hienosti palmikoituja vihreitä lehtikiehkuroita. Sormissa oli joukko kullalla ja hopealla koristeltuja kilpikonnankuorisista sormuksista. Korvankärjissä oli pari pikku kukkaa. Ja paljaasta upeasta yläruumiista kimalteli kullanpunainen *lengi*, harvinainen, vanhoista ajoista tunnettu väriaine, jota ylhäiset samoalaiset naiset olivat valmistaneet erään kasvin juuresta.

Vihdoin virittivät nuoret miehet, joiden katseet teeskentelemättömällä ihailulla olivat säteillen hyväilleen nuoren prinsessan suloa, jälleen laulunsa. Ja niin alkoi Faamu tanssia. Hän kiiti edestakaisin kevyillä jaloillaan, jotka tuskin näyttivät koskettavankaan häntä varten erityisesti levitettyjä tanssimattoja. Hän käänteli yläruumistaan, niin että kullanpunainen *lengi* kimalti ja loisti. Hän teki eleellisiä liikkeitä käsivarsillaan ja väräytteli kyynärpäitään, käsiniveliään ja hienoja sormenpäitään niin ihmeellisellä, selittämättömällä tavalla, että en ole koskaan voinut kuvitellakaan mielesäni sen veroista.

Matoilla, majan vieressä, istuivat vieraat vaipuneina sanattomaan ihailuun. Tämä, Faamu ja hänen tanssinsa oli jotakin, jonka vertaista he eivät koskaan olleet edes uneksineetkaan. Japanin pienet geishat ja heidän koko maailmassa kuuluisa tanssinsa ei ollut mitään tämän rinnalla. Tässä ei ollut ainoastaan suloa ja notkeutta, loistoa ja aistia, vaan myöskin jotain muutakin: sielua ja tunnetta. Faamu ei ollut mikään leikkinukke, vaan kypsä, täysiverinen nainen ja hänen tanssinsa oli hehkuvaa tulta.

Faamu tanssi . . .

Hänen tanssinsa oli nuoren tytön ylimielistä leikkiä miesten riutuvalla rakkaudella. Hän kääntyi kaunis-
muotoisiin, kopeihin nuoriin laulajiin, veitikkamaisesti
ottaen vastaan heidän lumoavan ystävyytensä. Hän
antoi katseensa leikkiä toisesta toiseen. Mutta kun hän
oli sytyttänyt heidän sydämensä kuumimpaan hehkuun,
käänsi hän kaikille heille selkensä ja kiiti kuin ahdistettu
hirvi pois heidän luotaan. Heitettyään nopean, mutta
tarkasti tutkivan katseen vanhempien miesten arvok-
kaisiin riveihin, tervehti hän heitä komeilevasti, mutta
nöyrällä alamaisuudella ja arvonannolla, nauraen heille
samalla salaa. Ja sitten osui hänen katseensa nariin,
joka keikaili ja teeskenteli hänelle. Mutta tälle hänellä
oli ainoastaan avoin, ivallinen hymy vastaukseksi . . .

Nyt hän palasi nuorten miesten luokse. Hymyillen,
huulet puoliavoimina, säkenöivän valkoisin hampain ja
tuikkivin silmin liikkui hän hitaasti ikäänkuin tarkastaen
heidän rintamaansa. Milloin pysähtyi hän yhden, mil-
loin toisen eteen. Pitkän ajan seisoi hän epäröiden hiljaa
siinä, missä nuori päällikkö istui. Hän otti elemäisesti
vastaan olemattoman kukkaisseppeleen. Nautti sen
tuoksua. Hymyili ja ihaili sitä. Ja sitten mietti hän sil-
mänräpäyksen, kiinnittäisikö hän sen tukkaansa vai
halveksisikö sitä. Mutta heitti sen vihdoin nuorukaisen
eteen ylpein liikkein. Ja hän alkoi keimailevan, kissan-
poikamaisen tanssinsa uudelleen.

—————
Faamu tanssi . . .

Mutta täysin ilmeettömin katsein tuijottivat nuoret
miehet nyt eteensä. Heidän yksitoikkoinen, mutta kui-
tenkin hymyilevän kaunis laulunsä kaikui voimakkaana
ja tasaisena ikäänkuin se olisi kohonnut yhdestä ainoasta
hopeankirkkaasta soittokoneesta. Ja sormet ja varpaat
löivät lakkaamatta mattoihin lujassa tahdissa ja innos-
tavina. Faamu tanssi, pään ja yläruumiin loistaessa

lamppujen lämpimässä, täyteläässä valossa, samalla kun nopeat jalat kylpivät tukipilarien ja huumaantuneiden katsojien rivien väleistä virtaavassa, voimakkaan kultaisessa kuunvalossa.

Faamu tanssi . . .

Laulu kaikui . . .

Juhla oli loppunut.

Me vaelsimme alas lahdelmalle, ennenkuin palasimme kotiin. Ojensimme itsemme lämpimälle, mustalle hiedalle ja uneksimme. Mietimme mielessämme, mahtaisiko tuolla ylhäällä — ylhäällä äärettömässä avaruudessa olla ainoatakaan taivaankappaletta niin huumaavan kauniista, niin rakastamisen arvoista, niin jumalallisen ihanaa ellettäväksi ja onnellisena oltavaksi kuin meidän oma, ijäti nuori, ijäti suloinen maapallomme . . .

Ylt'ympäri sirisivät sirkat. Niiden kristillinkirkas sirinä täytti yön uinuttavalla yksitoikkoisella sulosoinnullaan . . .

Kauvempana suhisivat palmujen huiput, pauhasi ulappa . . .

Maatuuli, joka oli voimakas ja raitis kuin äsken herännyt aamutuuli tuoksui lukemattomia suuteloita, joita se hilpeällä matkallaan aarniometsän peittäimiltä vuorilta oli varastanut tuhannen ja yhden yöllä valvoneen ujon kukan puhtailta, suloisilta huuilta . . .

Valoaväreilevässä yöilmassa kumotti kuu kauniina ja keltaisena. Sen heijastus laguunissa muistutti valtavaa, lukuisain kimaltelevain kultasuomujen panssaroi-
maa merikäärmettä. Sen loistava, jättiläispitkä pursto hävisi riutoille. Ja pää pureutui lujasti rantaan, aivan jalkojemme juureen . . .

Palmujenhuiput humisivat. Kuunsäteet kimaltelivat. Ulappa pauhasi . . .

Me uneksimme.

Katso!

Faamu tanssii . . .

Suom. last. kirj. 5.

Kansanvalistusseuran

... 13

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 5983

LASTEN JA NUORTEN KIRJOJA-

sarjassamme, johon kootaan valittuja *kansansatuja* omasta ja vieraista maista, maailmankirjallisuuden klassillisia *lastenkertomuksia*, historiallisia ja maantieteellisiä kuvaelmia ja *opettavia seikkailuja*, on ilmestynyt:

Topeliuksen satuja. 98 siv. Sid. 50 p. — Halpahintaisiin Topelius-satukirja.

Kolmisoinnun tarinoita. 87 siv. Sid. 75 p. — 15 alkuperäistä suomalaista satua.

Suomalaisia satuja. 75 siv. Yli 40 kuv. Sid. 1 mk. — Suurta elämänviisautta sisältävä valikoima parhaita kansansatuja.

Venäläisiä Kansansatuja, suom. *Onni Toikka*, tarkast. *Alpo Noponen*. 112 siv. Sid. 1: 25. — 11 aito venäläistä, perinpohjaisen hauskaa satua.

Erämiehet, kirj. *Väinö Voionmaa*. 110 siv. Kuvit. Sid. 1: 25. — Oman maan sivistyshistorian pohjalla kirjoitettu oikea kotimaisen nuorisokirjallisuuden helmi.

Sidsel Pitkähäitä, kirj. *Hans Aanrud*. 115 siv. Kuv. Sid. 1: 25. — Norjan tunturi- ja paimenelämän kuvaus. Paljon yläpuolella tavallisten nuorisokirjain. Tyttöjen kirja.

Virolaisia Kansansatuja, suom. *Aino Kallas*. 141 siv. Kuvit. Sid. 1: 50.

Unkarilaisia Kansansatuja, suom. *Matti Kivekäs*. 115 siv. Kuvit. Sid. 1: 25. — Heimokansojemme suurista satukokoelmista asiantuntemuksella valitut viehättävät kokoelmat.

Sven Hedinin seikkailut Aasiassa, kert. *F. V. Härmä*. 166 siv. Kuvit. Sid. 1: 50. — Taitavasti toimitettu yhteenveto kuuluisan Aasia-tutkijan merkillisistä vaiheista ja retkistä.

Krumbambuli ja muita eläinsankareita. 99 siv. Sid. 1: 25. — Verrattomia eläinkuvauksia ensiluokan kirjailijoilta.

Voittojen päiviltä, kirj. *Verner von Heidenstam*. 72 siv. Kuvit. Sid. 1: —. Parhaita uusia historiallisia kertomuksia.

Etelämeren satuja, esitt. *Birger Mörner*. N. 100 siv. Kuvit. Sid. 1: 25. — Kerrassaan mielenkiintoinen uutuus.

Samoan ihmesaarelta. N. 80 siv. Kuvit. Sid. 1: —. Opettavimpia nuorisokirjoja, mitä ajatella saattaa.

Kansanvalistusseura, Helsinki.

Hinta sid. 1: —.